

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ PÄIVÄKOTIIN

Lapset osallisina jätteiden lajitteluoppaan laatimisessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogisen lapsi- ja
nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto
Opinnäytetyö AMK
Toukokuu 2014
Heidi Aho

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

AHO, HEIDI:

KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ PÄIVÄKOTIIN
Lapsen osallisina jätteiden lajitteluoppaan laatimisessa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö,
36 sivua, 19 liitesivua

Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämishankkeena espoolaisessa päiväkodissa, jossa tavoitteena oli tehdä jätteiden lajitteluoppas yhdessä lasten kanssa, tarkoituksena samalla huomioida lasten osallisuus. Kehittämishanke liittyy oleellisenä osana kestävän kehityksen kasvatukseen, joka on vahvasti esillä Espoon päivitetystä varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Kestävä kehitys on ollut puheenaiheena pitkään, mutta tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani ja lähdemateriaaliin perehtyessäni huomasin, että se on edelleen ajankohtainen aihe. Jatkuvasti tulee uutta tietoa ja uusia näkökulmia toteuttaa kestävä kehitys, lainsäädännön vaikutuksia unohtamatta. Jätehuoltomääräysten muuttuessa jätteiden lajittelun opettelu on nyt tähdellisempää kuin koskaan.

Opinnäytetyössäni tuodaan teorian lisäksi esille erilaisia hyväksi havaittuja tapoja opettaa lasta esimerkiksi runouden ja pajatyön menetelmin. Espoon varhaiskasvatussuunnitelman mukaan tulisi lapsen osallisuus huomioida koko ajan näkyvämmiin, joten myös osallisuus näkyy tässä kehittämishankkeessa. Lapset saivat esittää mielipiteensä ja toiveensa pajatapahtuman sisällöstä. Opinnäytetyön on tarkoitus osoittaa, ettei lapsen osallisuuden huomioiminen vaadi suuria muutoksia, vaan edetä voi pienin askelin.

Tutkimuksellisuutta tähän opinnäytetyöhön toi lasten haastattelemisen osana suunnittelua. Haastattelu antoi suuntaviivoja, joiden avulla pajapäivän toiminnot ja opetusmateriaalit suunniteltiin. Tällä tavoin lasten toiveet saatiin huomioitua kokonaisvaltaisesti ja pajapäivänä kaikilla oli ainakin jotain mielekästä tekemistä. Toimintapäivän tuotoksena syntyi kansio, johon on koottu teoriaa ja toimintavinkkejä, joiden avulla voi yhdessä lasten kanssa opetella jätteiden lajittelua.

Asiasanat: kestävä kehitys, lasten osallisuus, varhaiskasvatus, pajatoiminta, jätteiden lajittelu, toiminnallinen opinnäytetyö

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

AHO, HEIDI:
SUSTAINABLE DEVELOPMENT FOR A DAY CARE CENTER
Children involved in the creation of a manual for recycling

Bachelor's Thesis in Social Pedagogic Work with Children and Young People, 36
pages, 19 pages of appendices

Spring 2014

ABSTRACT

This thesis was conducted as a development project in a day care center in Espoo. The goal was to make a manual for sorting of waste together with the children, with the idea of taking into account children's participation. This development is strongly related to measures to be taken in Espoo education for sustainable development, which has a strong presence in Espoo's updated plan for early childhood education.

Sustainable development has been a topic of discussion for a long time, but while writing this thesis and researching available sources of information, I found out that it is still a current issue. Invariably new information and new perspectives are coming to implement sustainable development, without losing sight of the impact of legislation. With the changes in regulations for waste management knowledge about waste recycling is now more needed than ever.

In my thesis I brought up in addition to the theory a variety of proven ways to teach a child, for example, through poetry and workshop methods. Espoo's early childhood education plan should take into account the child's participation at all times, so the inclusion is shown in this development project. The thesis shows that the inclusion of the child does not require major changes, but can occur in small steps.

The research in this thesis was conducted through interviewing of children as part of the planning. The interview gave guidelines which helped to plan workshop day activities and teaching materials. In this way children's wishes were taken into consideration in a comprehensive way and on the workshop day all had something meaningful to do. A folder was compiled after the workshop day, which contains theoretical information and practical tips to help the children learn how to recycle waste.

Key words: sustainable development, participation of children, early childhood education, workshop activities, recycling, functional study

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	2
2.1	Lähtökohdat	2
2.2	Toteutuspaikka ja kohderyhmä	3
2.3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	4
2.4	Tietoperustan hankinta	4
3	LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	6
3.1	Osallisuus	6
3.2	Varhaiskasvatus	7
3.3	Osallisuuden muodot varhaiskasvatuksessa	7
3.4	Osallisuus pajatoiminnassa	9
4	KESTÄVÄ KEHITYS VARHAISKASVATUKSESSA	12
4.1	Kestävän kehityksen opettaminen varhaiskasvatuksessa	12
4.2	Jätteiden lajittelu osana kestävästä kehityksestä	14
4.3	Kestävän kehityksen omaksuminen työssä	15
4.4	Jätteiden lajittelun opetteleminen runojen avulla	16
5	OPINNÄYTETYÖN AINEISTONKERUUMENETELMÄT	18
5.1	Toiminnallinen haastattelu	18
5.2	Osallistuva havainnointi	19
6	TOIMINTAPÄIVÄN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	20
6.1	Toimintapäivän suunnittelu	20
6.1.1	Leikkipaja	22
6.1.2	Askartelupaja	22
6.2	Ensimmäinen toimintapäivä	23
6.3	Toinen toimintapäivä	28
6.4	Toimintapäivän palaute	29
6.5	Jätteiden lajitteluopas	30
7	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA ARVIOINTI	31
7.1	Eteneminen ja tulokset	31
7.2	Arviointi	32
8	POHDINTA	34

8.1	Eettisyys ja luotettavuus	34
8.2	Matka päätepysäkille	35
LÄHTEET		37
LIITTEET		43

1 JOHDANTO

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda kestävästä kehitystä toimivaksi osaksi espoolaisen päiväkodin toimintaa lasten avulla. Suunnitelmana on luoda päiväkodille oma jätteidenlajitteluopas, jonka avulla lapsille voidaan opettaa erilaisilla keinoilla jätteiden oikeaoppista lajittelua ja josta myös aikuiset hyötyvät tiedollisesti. Opettamisen tukena käytän itse kirjoittamaani runolehtistä (LIITE 1), jonka avulla lapsi oppii hahmottamaan oikeaoppista jätteiden lajittelua ja sen, mitä jätteille tapahtuu roska-astiaan laitton jälkeen. Runojen avulla tapahtuvaa oppimista tukee Maarit Valon (2006) tekemä tutkimus runon käytöstä opetuksessa.

Oma kiinnostus kestävästä kehityksestä yhdistettynä lasten kanssa toimimiseen oli lähtökohtana tälle opinnäytetyölle. Tämä opinnäytetyö sijoittui varhaiskasvatuksen kentälle, jossa lapsen osallisuuden huomioiminen on tällä hetkellä pinnalla kestävä kehityksen ohella. Helsinkiläisessä Liinakon päiväkodissa on kokeiltu lasta osallistavaa pajatoimintaa osana varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron kehittämishanketta. Hanketta toteutettaessa huomattiin, että lapsen osallisuus ei ole aina itsestään selvä asia, vaan siihen on kiinnitettävä enemmän huomiota lasten kanssa toimiessa. (Nurmi & Puukko 2011, 46 - 48.) Tässä opinnäytetyössä lapsen osallisuus on huomioitu toimintapäivän suunnittelussa, jota varten haastattelin päiväkodin esiopetusryhmän lapsia. Lasten osallisuus näkyy myös toimintapäivien aikana ryhmätyönä, mielipiteen arvostamisena ja lasten myönteisenä kokemuksena.

Varhaislapsuudessa lapsen kognitiivinen, sosiaalinen ja moraalinen ajattelu kehittyvät vauhdilla. Lapsen kehityksen alkuvuosina kasvattajalla onkin mahdollisuus luoda hyvät perusteet kestävästä kehityksen periaatteisiin kuuluvan elinikäisen oppimisen polulle. (Wilson 2008, 15.) Myös Sihvonen (2009, 97) on tutkimuksessaan huomannut, että ympäristökasvatuksen opettaminen pienille on tärkeää, koska toimintamallit ja perusarvot opitaan varhain.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

Tässä kappaleessa käsitellään opinäytetyön lähtökohtia, tavoitteita ja tarkoitusta. Lisäksi esittelen kohderyhmän ja toteutuspaikan sekä tietoperustan hankintatavat.

2.1 Lähtökohdat

Työskentelen päiväkodissa, joka sijaitsee luonnonsuojelualueen reunamailla, keskellä haja-asutusaluetta. Tällä hetkellä päiväkodin jätteidenlajittelu on vielä alkutaipaleella. Olen huomannut, että roskaämpäreiden käyttötarkoitus on kyllä puheen tasolla henkilökunnan tiedossa, mutta intoa lajittelun toteuttamiseen ei aina oikein tahdo löytyä ja roskat laitetaan väärin ämpäreihin. Aikuisten ohella myös lasten on hyvä oppia lajittelun perusteet.

Lopullinen sysäys tälle työlle oli vastajulkaistu Espoon varhaiskasvatussuunnitelma, jonka pohjalta päiväkodit laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Espoon kaupunki on nostanut kestävän kehityksen näkyvään osaan päivitetystä varhaiskasvatussuunnitelmassaan, jossa se näkyy elämän mittaisena ajatusmaailmana, muita kasvatuksellisia arvoja unohtamatta. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

Ympäristöministeriön (2014) vastajulkaistu visio kantaa kestävän kehityksen ajatusta pitkälle tulevaisuuteen. Kaikki teot kestävän tulevaisuuden eteen ovat yhtä arvokkaita. (Ympäristöministeriö 2014, 1.) Eteneminen voi tapahtua pienin askelin ja juuri nyt on se hetki, kun voimme ottaa seuraavan askeleen ja luoda päiväkodillemme toimivan jätteenlajittelun. Itse olen aina ollut kiinnostunut kierrättämisestä ja työssäni kiinnostus näkyy kestävien ratkaisujen kannattamisena. Tietoa kestävästä kehityksestä olen saanut kouluttautumalla ekotukihenkilöksi työnantajan tarjoamissa koulutuksissa.

Lapsen osallisuuden huomioiminen on myös koettu tärkeäksi asiaksi päiväkodissamme. Kasvatushenkilöstöllä on lupa kokeilla uusia tapoja toteuttaa lapsen osallisuuden näkymistä ryhmän toiminnassa. Kiireinen arki voi toisinaan tehdä aikuiset kuuroiksi lasten toiveille, vaikka niiden toteuttaminen ei vaatisi paljon

aikaa tai resursseja. Osallisuudessa on kuitenkin tärkeää, että kasvattaja huomioi lapsen näkemyksen ja kuuntelee herkkyydellä lasta. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 15).

2.2 Toteutuspaikka ja kohderyhmä

Opinnäytetyö kohdentuu espoolaiseen päiväkotiin, joka toimii haja-asutusalueella ja jossa toimii tällä hetkellä seitsemän lapsiryhmää. Jokaisessa lapsiryhmässä työskentelee lastentarhanopettaja tai esikoulunopettaja, sekä lapsimäärästä riippuen yksi tai kaksi lastenhoitajaa. Päiväkodissa on tällä hetkellä 119 lasta, mutta lapsiluku muuttuu jatkuvasti hoidontarpeen mukaan. Ryhmät on jaoteltu lasten ikärakenteen mukaan niin, että kolmessa ryhmässä on 6-vuotiaat esikoululaiset, kolmessa ryhmässä 3-5-vuotiaat ja yhdessä ryhmässä alle 3-vuotiaat lapset. Itse työskentelen päiväkodissa lastentarhanopettajana 3-5 -vuotiaiden ryhmässä, jossa minulla on pedagoginen vastuu toiminnan suunnittelusta yhdessä muiden opettajien sekä päiväkodin johtajan kanssa. Pedagogisessa yhteistyössä on päiväkodille määritelty oma toiminta-ajatus.

Päiväkodin toiminta-ajatuksena on lapsuuden vaaliminen yhdessä vanhempien kanssa, antamalla lapsille hyvää kasvatusta, opetusta ja perushoitoa kannustavassa ja turvallisessa ilmapiirissä. Lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan ja lapsi hyväksytään omana itsenään. Lasta tuetaan aktiivisena tutkijana, oppijana ja leikkijänä.

Edellä mainittu perustuu Espoon määrittämiin varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksiin, jossa kasvatushenkilöstön monialaista osaamista sekä lapsen kokonaisvaltaista huomioimista erityisesti painotetaan (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma, 10).

Opinnäytetyön yhtenä kohderyhmänä on pienikokoinen esiopetusryhmä, jota haastattelen pajatoiminnan suunnittelua varten. Lapsiryhmään kuuluu 13 lasta, joista 11 on tyttöjä ja kaksi poikaa. Lasten ikä haastateltaessa on 6-7 vuotta. Kohderyhmä on opettamisen kannalta otollinen ikäryhmä, koska tässä iässä lapset osoittavat kiinnostusta omaan ja toisten oppimiseen. Nuoremmat lapset keskittyisivät enemmän leikkimään tai omaehtoiseen toimintaan, kun kuusivuotiaalta voi jo odottaa innostumista ja kiinnostuneisuutta aikuisen järjestämästä

oppimistapahtumasta. (Heikkala, Hujala & Turja 2009, 85.) Toiseen kohde-ryhmään kuuluu kuusi viisivuotista lasta, joista kolme on tyttöjä ja kolme poikaa.

2.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Työskentelen kehittämiskohteessa ja pyrin saamaan muutosta tai parannusta työpaikkani jätteiden lajitteluun yhdessä lasten kanssa, joten tutkimukseni edustaa toiminnallista opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tarkoitus on tutustuttaa lapset kestäväan kehitykseen ja erityisesti jätteen lajitteluun. Tarkoitus on opetella jätteiden lajittelua pajatyön avulla, jolloin mahdollistetaan lapsen osallisuus mahdollisimman hyvin ja toteutetaan hanke lasten ehdoilla. Lajittelu esitellään lapsille runoteoksen (Liite 1) avulla, jonka olen kirjoittanut ja tyttäreni kuvittanut kesällä 2013.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on luoda yhdessä lasten kanssa opas kestäväan kehityksen käyttämisestä varhaiskasvatuksen opetuksessa. Tavoitteena on myös saada lapsen osallisuus huomioitua toimintapäivää suunniteltaessa ja toimintapäivän aikana.

2.4 Tietoperustan hankinta

Opinnäytetyön tietoperustaa lähdin rakentamaan lukemalla kestäväan kehityksen koulutuksista saatua materiaalia ja tarkastelemalla niiden lähdeluetteloja sekä hyödyntämällä oman työpaikkani kirjamateriaalia. Työyhteisöni on hankkinut monipuolista materiaalia henkilöstön käyttöön ja osallisuuteen liittyvä VKK-Metron kirja (2011) ja kestäväan kehitykseen liittyvä Parikka-Nihdin (2011) kirja löytyivät päiväkodin kirjahyllystä. Työsähköposti kautta sain tuoreen Ympäristöministeriön (2014) vision 2050 vuoden Suomesta. Pelkästään näistä materiaaleista sai koottua vankan teoreettisen pohjan, jota sai täydennettyä pääkaupunkiseudun kirjaston Helmet hakukoneella asiasanoja muokkaamalla ja yliopistojen graduja tutkiskelemalla.

Ensisijaiset asiasanat opinnäytetyössä olivat: kestävä kehitys, sustainable development, jätteen lajittelu, jätteiden lajittelu, osallisuus, varhaiskasvatus ja pajatyö. Asiasanoja yhdistelemällä pystyi hakutuloksia rajaamaan paremmin omia

tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi hakutermillä pajatyö+osallis sai google hakukoneella laajan tuloksen, mutta nopealla ja kriittisellä silmäilyllä löytyi EU:n tukema sosiaalikehityksen pajatyölinkki, johon liittyi vahvasti osallisuus. Googlen ja Helmet hakukoneiden lisäksi käytin Nelli portaalin tietokantaa, josta ei löytynyt tähän työhön mitään uutta hyödynnettävää, sekä Google Scholar hakua, jolla löytyi pari hyvää linkkiä tutkiskeltavaksi. Perunkankaan (2010) raportti nuorten osallisuushankkeesta antoi hyödyllistä tietoa teoriaosuuteen ja Valon (2006) tutkimus ruonan käyttämisestä opetuksessa oli antoisaa luettavaa. Suurimman hyödyn sai tutkiskelemalla Theseuksen kautta opinnäytetöitä sekä yliopistojen omia tietokantoja, joiden lähdeoteokset ovat tuoneet hyvää tietoa tämän opinnäytetyön kirjoittamiseen.

3 LAPSEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa kerrotaan, mitä tarkoittaa lapsen osallisuus yleensä ja mitä se tarkoittaa varhaiskasvatuksessa. Pajatyöskentely on yksi tapa osallistaa lapset toimintaan ja opetella lasten kanssa erilaisia taitoja myönteisessä ilmapiirissä. Kasvatuksessa käytetyissä Freinet-, Reggio Emilia- ja Fröbel -pedagogiikoissa on osallisuus huomioitu lapsen mielipiteen arvostamisena.

3.1 Osallisuus

Osallisuus on yksilön kuulumista yhteiskuntaan, yksilön oikeutta olla läsnä ja osallistua, olla osa yhteisöä. Osallisuus voi olla vuorovaikutussuhteita ja vertaisryhmässä toimimista, joita varhaiskasvatuksessa tuetaan. Lapsen aito kuunteleminen ja lapsen mielipiteen huomioiminen sekä lapsen kunnioittaminen on osallisuutta. Osallisuudessa on tärkeää, että lapsi saa tunteen, että voi oikeasti vaikuttaa asioihin ja että hänen mielipidettään arvostetaan. (Parikka-Nihti 2011, 34 – 36.)

Lapsen osallisuutta voidaan arvioida käyttämällä apuna esimerkiksi osallisuuden portaita, jossa osallisuuden määrä kasvaa, mitä korkeammalle portaita nousee. On muistettava, että osallisuus on muutakin kuin oman mielipiteen ilmaisua. Osallisuus on mahdollisuus olla mukana suunnittelemassa, toteuttamassa sekä arvioimassa toiminnan sisältöä. (Nurmi & Rantala 2011, 146 - 149.)

Osallisuutta on tutkittu seurakuntien ja kirkkohallituksen yhteisessä, vuosina 2009 - 2011 toteutetussa hankkeessa. Tämän hankkeen keskeisinä päämäärinä olivat lasten hyvinvoinnin tukeminen, lapsilähtöisyys sekä lapsiystävällisen yhteiskunnan rakentaminen. Hankkeen taustalla oli osallisuuden vahvistumista edistävä kansallinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. (Nurmi & Rantala 2011, 152.)

Osallistuminen voi myönteisenä kokemuksena olla alku osallisuudelle. Ujomalle ja sosiaalisissa suhteissa tukea tarvitsevalle lapselle toimintaan osallistuminen voi olla käännteentekevä askel kohti osallisuutta. (Turja 2012, 46 - 47.)
Tässä opinnäytetyössä osallisuus tarkoittaa lasten mielipiteiden huomioimista ja

arvostamista. Lapset saavat olla mukana suunnittelemassa yhteistä toimintaa ja kaikilla on mahdollisuus osallistua yhdessä suunniteltuun toimintaan.

3.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen terveyttä, kasvua, kehitystä sekä oppimista edistävää vuorovaikutuksellista kasvattamista. Ensisijainen kasvatusvastuu on lapsen vanhemmilla, mutta yhteiskunta järjestää valvottua ja suunnitelmallista opetus- ja kasvatustyötä päivähoitossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.) Varhaiskasvatus on lasten ja kasvattajien yhteistoimintaa, jossa lasten omaehtoinen leikkiminen on keskeisessä roolissa. Kasvatus perustuu yhtäläillä monialaiseen tietoon kuin varhaiskasvatukselliseen pedagogiikkaan, jota asiantunteva henkilöstö hyödyntää työssään. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 10.)

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan myös lapsen elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen tavoitteena on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen vahvuus on ammattitaitoinen henkilökunta, joka hallitsee pedagogiset menetelmät ja ymmärtää menetelmien merkityksen lapsen kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen. (Stakes 2005, 11.)

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, kuten päiväkodissa tai perhepäivähoitossa. Varhaiskasvatusta tarjoaa myös yksityiset palvelun tarjoajat sekä seurakunta ohjattuine kerhoineen. Lapsen varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus ja kouluissa järjestetty perusopetus muodostavat johdonmukaisen opinpolun. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 10.) 2000-luvun aikana varhaiskasvatus on alettu hyväksymään opinpolun alkupäänä. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka onkin alkanut saamaan ansaitsemaansa arvostusta lasten kehityksen turvaajana. (Kinos & Karila & Palonen 2010, 243.)

3.3 Osallisuuden muodot varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus ei ole itsestäänselvää ja siksi osallisuuden toteutumiseen tulee kiinnittää huomiota lasten kanssa toimiessa. Päiväkodissa lapsen osallisuuden kokemukset liittyvät pääasiassa leikkimiseen ja ryhmätyös-

kentelytaitoihin. Otettaessa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun, tulee heille kertoa, ettei kaikkia ajatuksia voida toteuttaa. Tärkeää on, että kaikki lapset kokevat tullessa kuulluksi. (Korppi & Latvala 2010, 77 - 79.)

Jotta osallisuus voi toteutua, on kasvattajan pystyttävä huomioimaan lapsi ja lapsen oikeus tulla kuulluksi. Päiväkodissa aikuisella on velvollisuus ottaa huomioon lapsen näkemys ja mahdollistaa se varaamalla aikaa dokumentoinnille. Osallisuudessa lapsen viestiä arvostetaan ja ryhmän sääntöihin voidaan kirjata lasten kuunteleminen. (Leinonen, J. 2010, 50.) Helsinkiläisissä päiväkodeissa lapsen osallisuus ei ole ollut itsestään selvää, vaan osallisuuteen on jouduttu kiinnittämään erityistä huomiota, jotta se toteutuu. Kaiken ikäisillä lapsilla on mahdollisuus osallisuuteen ja siihen riittää että kasvattaja on kiinnostunut lapsesta ja että lapset tulevat kuulluksi. Kaikki työ, mitä tehdään lasten kanssa yhdessä ja mistä lapset oppivat jotakin, tukee osallisuutta. (Häkkinen 2012a, 13 - 14.)

Osallisuuteen kuuluu vuorovaikutus vertaisryhmässä pääasiassa leikkien. Leikki ei ole lapselle tavoitteellista, eikä lapsi yritä hyötyä leikistä. Lapset haluavat tehdä asioita yhdessä kavereiden kanssa ja oppiminen on sivuseikka lapsen kannalta ajateltaessa. Leikki voi olla myös pedagogista ja tavoitteellista. Tällöin leikin ohjaajan on pystyttävä sopeutumaan leikin käännteisiin ja omattava herkkyyttä sekä oivalluskykyä pystyäkseen huomioimaan leikissä avautuvat mahdollisuudet. (Hakkarainen 2002, 110 – 111.)

Sipoolaisessa päiväkodissa lasten osallisuus on projektioppimista, jossa aiheet projektiin nousevat lasten toiminnasta. Tärkeintä tällaisessa projektissa ei ole lopputulos, vaan se millaisia kokemuksia ja oppimismahdollisuuksia se tarjoaa lapsille. Tällaisen projektin tarkoitus on kehittää lapsen aktiivisuutta ja motivaatiota, kun he saavat olla mukana niin suunnittelussa kuin luomisessa. Kasvattajalla täytyy olla valmiudet kuunnella lasta ja auttaa kysymysten avulla lasta tekemään päätökset projektin etenemisessä. (Häkkinen 2012b, 11.)

Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan toiset huomioon ottavan käyttäytymismallin vahvistamista. Kaikki hyväksytään omana itsenään eikä kenenkään anneta syrjäytyä. Osallisuuden puute on syrjäytymisen seuraus, eikä sitä juurikaan ole sellaisissa yhteisöissä, joissa aktiivisesti suositaan ihmisten

välistä kohtaamista, yhteyttä sekä yhteistoimintaan osallistumista. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

Lapsen osallisuutta on tutkittu mm. espoolaispäiväkodeissa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön, VKK-metron toimesta. Tutkimuksessa selvitettiin, miten osallisuutta voi lisätä päiväkodeissa ja miten osallisuutta voisi yhdistää arjen työhön. (Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen & Vilpas 2011.) Edellämainitun selvityksen mukaan kasvattajan täytyy pystyä muokkaamaan olosuhteet osallisuudelle suotuisiksi. Lapselle täytyy luoda mahdollisuudet omatoimisuuteen ja antaa lapsille mahdollisuus vaikuttaa oman toimintaympäristönsä muokkaamiseen. (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 56.)

3.4 Osallisuus pajatoiminnassa

Pajatyöskentely on pienryhmissä tapahtuvaa opettavaista toimintaa, joka mahdollistaa erilaisten opetuskeinojen sekä yhteistoiminnan hyödyntämisen varhaiskasvatuksessa ja tapahtuu toimintaan osallistuvien ehdoilla. Pajatoiminnalla voidaan vahvistaa sekä arvostaa lapsen omaa luovuutta ja leikkiä, vaikka kasvattaja loisisikin puitteet tälle toiminnalle. Pajatoiminnassa lapsille ei tarjota valmista mallia, vaan toiminnassa on tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja kasvattaja antaa mahdollisuuden leikin laajenemiselle sekä lapsen osallisuudelle. (Suosalo, Tavasti, Van de Kreeke, Lehti & Vannucchi 2008, 17.)

Myös nuorille suunnatussa pajatoiminnassa näkyy samankaltaisia tuloksia valinnanmahdollisuuksien ja oman vaikuttamisen suhteen. Työelämään valmentautuvat nuoret saivat pajatoiminnan kautta mahdollisuuden kokeilla erilaisia pajavaihtoehtoja itselle sopivin tavoin ja sen lisäksi nuorilla oli tilaa olla oma itsensä. Nuorilla oli mahdollisuus vaikuttaa oman pajatoimintansa sisältöön sen suunnitteluvaiheessa, jotta toiminta olisi mielekkäämpää. (Perukangas 2010, 12.) Tällainen osallistava toiminta voi olla innostavaa ja motivoivaa ikäryhmästä riippumatta, vauvasta vaariin. Pajatoiminnan perusajatusta tukevaa pedagogiikkaa ja työkasvatusta löytyy myös Reggio Emilia-, Freinet- sekä Fröbel pedagogiikasta.

Reggio Emilia pedagogiikka on Pohjois-Italiasta lähtöisin oleva varhaiskasvatuspedagogiikka. Pedagogiikan filosofia kiteytyy Reggio Emilian yhteisö arvoihin, joita ovat aikuisten ja lasten oikeus olla oman elämänsä tärkeitä toimijoita, demokratia, moninaisuuden kunnioittaminen, oppiminen, osallisuus, leikki, ilo ja tunteet. Reggio Emilia -pedagogiikka vastaa ideologialtaan pajatoimintaa, jossa kasvattaja mahdollistaa pitkäkestoisia prosesseja osallistaen lapset toimintaan. Kasvattaja dokumentoi omia havaintojaan yhdessä lasten kanssa ja tuotoksena voi olla tallennettuja keskusteluja tai lasten piirrustuksia. (Reggio Emilia.)

Reggio Emilia -pedagogiikan tarkoitus on saada lapset osallistumaan käytännössä, koska se vahvistaa lapsen itsenäisyyttä ja vuorovaikutustaitoja. Lapselle tulisi olla tarjolla paljon erilaisia mahdollisuuksia ja kokemuksia osallistumiseen yhdessä toisten lasten tai aikuisten kanssa. (Kinney & Wharton 2008, 3.)

Myös Freinet -pedagogiikkaan kuuluu työpajatoiminta, jonka avulla ratkaistaan ongelmia ja luodaan uusia arvoja. Toiminnallisuus ja itsenäinen työskentely kuuluvat olennaisesti Freinet -pedagogiikkaan. Freinet -pedagogiikka on kehittynyt Celestin Freinet'n ajatusten ja käytäntöjen pohjalta. Tämä pedagogiikka on avointa ja antaa kasvattajalle paljon valinnan mahdollisuuksia toiminnan toteuttamisen suhteen. Freinet -pedagogiikkaa voi kutsua myös vaihtoehto- tai vapauspedagogiikaksi, joka toimii eri tavoin kuin tavallisimmat opetusjärjestelmät. Lapsella on mahdollisuus tehdä omia valintoja sekä suunnitella omaa työskentelyään, koska pedagogiikan perusajatus lähtee liikkeelle lapsen tarpeista ja luottamuksesta lapseen. (Aerila, Rönkkö, Korhonen, Liimola & Nora 2010, 307.)

Fröbelin -pedagogiikassa varhaiskasvatus on lasta suojelevaa ja kiireetöntä, antamalla lapselle kasvurauhan. Aikuinen ei ole lapsen yläpuolella vaan samalla tasolla lapsen kanssa, jolloin kasvatus on vastavuoroista yhdessä kasvamista. Luonto on tärkeässä roolissa kasvatuksen innoittajana. Fröbelin -pedagogiikkaan kuuluu neljä olennaista käsitettä: toimintavietti, leikki, työkasvatus ja oppiminen. Toimintavietti on lapsen itseohjautuvuutta, jota ohjataan leikin avulla. Leikki taas on lapsen tärkein oppimisväline ja elämänsisältö, jonka avulla opetellaan elämään liittyviä taitoja. Työkasvatuksella on suuri henkinen arvo ja pienten työtehtävien

päivittäinen opettelu kuuluu tähän pedagogiikkaan. Ennen jokaisessa lastentarhassa on ollut puutarha, jossa työkasvatus ja luonto yhdistyvät luontevasti. Oppiminen taas tapahtuu Fröbelin luomien kehittävien lelujen avulla. (Fröbel-Seura 2014.)

Tässä opinnäytetyössä edellä mainitut pedagogiikat näkyvät toiminnan suunnittelusta toteutukseen saakka. Kaikissa kolmessa pedagogiikassa arvostetaan lapsen mielipidettä toiminnan suunnittelussa ja lapsen kanssa yhdessä tekemistä. Vaikka pedagogiikat ovat jo pitkään olleet käytössä, niiden opit on hyvin sovellettavissa tämän päivän kasvatuskäytäntöihin.

4 KESTÄVÄ KEHITYS VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä kappaleessa käsitellään kestävästä kehityksestä yleisesti ja sen näkymistä varhaiskasvatuksen opettamisessa. Alaluvuissa rajataan myös omaksi alaluvuksi jätteiden lajittelu ja runon käyttö opetuksessa, jotka ovat oleellisia oppinnäyteytyön tuotoksen kannalta.

4.1 Kestävän kehityksen opettaminen varhaiskasvatuksessa

Kestävästä kehityksestä voidaan alkaa määritellä monesta eri näkökulmasta, eikä sille löydy yhtä yksiselitteistä määrittelyä. Pääsääntöisesti voidaan kuitenkin ajatella, että kestävä kehitys on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään hyvään elämään tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. (Parikka-Nihti 2011, 12.) Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa (2013, 8) kestävä kehitys määritellään monitahoiseksi, kaikki elämäntilat kattavaksi käsitteeksi. Kestävä kehitys nähdään myös osana ympäristökasvatusta, jossa luontokokemukset ja luonnontietoon liittyvä opetus ovat olennainen osa sen määrittelyä. Vanhempien kanssa toteutettava kasvatuskumppanuus on yksi kestävästä kasvatuksesta osa-alue. Kasvattajan jatkuvalla kehittämisellä ja toimintatapojen arvioinnilla on mahdollisuus luoda uusi yhteinen toimintakulttuuri lasten kanssa.

Päivähoidon ja koulun tehtävä on kasvattaa lapsia kestävästä elämäntapaan. Varhaiskasvattajien vastuulla on omat valmiudet kestävästä tulevaisuudesta ja ympäristöstä huolehtimisesta. Onnistuakseen se vaatii varhaiskasvattajilta kykyisyyden huolehtia lasten hyvinvoinnista unohtamatta perheitä tai luontoa. Varhaiskasvatuksessa lapselle luodaan pohja elämäntapaajatteluun ja oppimiseen. Tällä luodaan perusteet yksilölliselle kehitykselle sekä yhteiskuntaan kytkeytymiselle sekä tulevaisuudessa myös työllistymiselle. (Parikka-Nihti 2011, 13 - 15.) Luonnontiedon katsotaan edelleen olevan oleellinen osa ympäristökasvatusta, joskin nykyään yhtä tärkeäksi koetaan kaupunki-kokemukset sekä kaupunkiympäristö. (Raitila 2011, 208.)

Myös Wilson (2008) toteaa kirjassaan, että juuri lapsen kehityksen alkuvuosina on olennainen aika vaikuttaa lapsen asenteisiin ja sitoutumiseen hoitaa maapalloa. Varhaiskasvatuksen vuosina kasvattajilla on mahdollisuus edistää lapsen ymmär-

rystä ja tietoa ympäristöstä, koska lapsen kognitiivinen, sosiaalinen ja moraalinen ajattelu kehittyvät silloin vauhdilla. (Wilson 2008, 15.) Lastenkulttuuri voi olla myös ekologista ympäristökasvatusta, jossa toiminta on lapsilähtöistä, mutta kasvattaja määrittää sen puitteet. Ekologisen lastenkulttuurin tarkoituksena on perehdyttää lapsille kestävän kehityksen arvot heidän oman toimintansa kautta, vaikkapa leikkien. (Suosalo, Tavasti, Van de Kreeke, Lehti & Vannucchi 2008, 8 – 12.) Kestävä kehitys vaatii mm. yhteistä tahtoa ratkoa ongelmia, ymmärrystä, osaamista ja jatkuvaa oppimista, vaikuttavia toimintatapoja, asenteiden sekä arvojen uudistumista ja vastuunottajia. (Ympäristöministeriö 2014, 1 - 4.)

Varhaiskasvatuksessa lapsia opetetaan erilaisten orientaatioiden avulla, joita ovat matemaattinen-, luonnontieteellinen-, historiallis-yhteiskunnallinen-, esteettinen-, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Luonnontieteellinen orientaatio on vain yksi kuudesta suuntautumisesta, joita on sisällytetty lasten varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämän orientaation periaatteena on antaa lasten tutustua ympäristöön ja sen ilmiöihin mm. tutkimalla, havainnoimalla sekä kokeilemalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.) Tähän suuntautumiseen liittyy myös kestävä kehitys ja sen opettaminen sekä ohjaaminen varhaiskasvatuksessa. Kestävä kehitys on osa varhaiskasvatuksen kaikkea toimintaa ja sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen näkökulma tulee huomioida kasvatuksessa. Kasvattajan tehtävä on toteuttaa ympäristötietoista kasvatusta, joka samalla edistää lapsen osallisuutta sekä vastuullisuutta. Kasvatus tapahtuu myönteisessä ilmapiiressä lapsen kehitystasoon sopivalla tavalla yhdessä toimien. Kestävän kehityksen opettamisella lapset pystyvät muodostamaan kokonaisvaltaisen ymmärryksen itsestään ja ympäröivästä maailmasta, jossa pienet arkiset teot näyttäytyvät merkityksellisinä. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

Kestävän kehityksen kansalliset tavoitteet eivät välttämättä toteudu varhaiskasvatuksessa, koska niitä ei valvota järjestelmällisesti. Uuden varhaiskasvatuslain toivotaan tuovan kestävän kehityksen raamit näkyvämmiksi, jotta sen tavoitteet tulisivat varhaiskasvatuksen kentällä tunnetuiksi. Tällä hetkellä kunnilla ja yksittäisillä päivähoidon toimijoilla on suuri vastuu kestävän kehityksen toiminnan toteuttamisessa. (Nikikodin, Kokkonen & Viberg 2013, 56 - 57.) Kestävä kehitys voi olla sukupolvien pääoma, johon liittyy yhteinen vastuu, taattu turvallisuus sekä puhtaampi ja terveellisempi maailma tämän päivän lapsille ja tuleville

lapsille. Sukupolvien välinen eriarvoisuus tulee hidastamaan kehitystä ja eriarvoisuus siirtyy tuleville sukupolville, jos siihen ei puututa. Satsaamalla lasten ja heikommassa asemassa olevien perheiden oikeuksiin, terveyteen, koulutukseen ja turvallisuuteen, voidaan saavuttaa lähtökohdat kestäväälle sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle nyt ja tulevaisuudessa. (Unicef 2013, 5.)

Kestävän kehityksen tuominen mukaan päiväkodin toimintaan on yksi Espoon valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) kasvatuspäämääristä. VASU:ssa kestävä kehitys kasvatukseen on nimetty napakasti Keke:ksi, jota käytetään myös tässä raportissa kestävä kehitys ohella. Keken rinnalla VASU:ssa puhutaan myös Vihreän lipun ohjelmasta, joka on lasten ja nuorten kanssa toimiville suunnattu kestävä kehitys ohjelma (Vihreä lippu). Varhaiskasvatustyö on sitoutettu käyttämään joko Keke päiväkodissa- tai Vihreä Lippu ohjelmaa, kestävä kehitys kasvatukseen tukemisessa. Tällaisella kasvatustavalla pyritään muuttamaan päiväkodin toimintakulttuuria kestävä yhteiskunnan mukaiseksi. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

Suomessa varhaiskasvatusta on huomionnut kestävä kehitys osana kasvatustavaksi, kun Norjassa kestävä kehitys tuominen varhaiskasvatukseen on vielä lähtökohtana. Norjalaisten päättäjien näkemyksen mukaan nuoremmat lapset eivät pysty kognitiivisesti kohtaamaan tosiasioita ympäristökysymyksissä, koska lapset ovat vielä niin epäkypsiä ajattelultaan. On kuitenkin ymmärretty, että on moraalinen ja pedagoginen välttämättömyys sisällyttää kestävä kehitys kasvatukseen. Opettajankoulutukseen tulisi liittää ehdot kestävä kehitys merkityksen opettamisesta ja Norjassa onkin käynnissä lastentarhanopettajan koulutuksen muutokset tämän osalta. (Eriksen 2013, 107 - 117.)

4.2 Jätteiden lajittelu osana kestävä kehitys

Jätteiden lajittelu on tärkeä osa kestävä kehitys. Jätteiden lajittelu on roskien viemistä niille kuuluviin jäteastioihin. Oikeaoppinen lajittelu vähentää kaatopaikkojen aiheuttamia ongelmia sen lisäksi, että se säästää luonnonvaroja. Sekajätteen huolellinen lajittelu hyödyttää niin kuluttajaa kuin ympäristöä ja samalla varmistetaan myös se, ettei myrkyllinen jäte kulkeudu kaatopaikoille tai luontoon. (Kierrätys ja jätteiden lajittelu 2013.) Jäte on hyvä lajitella erillisiin

jäteastioihin, vaikka sen loppusijoitus olisikin polttolaitos. Jätteen lajittelemisella pyritään vähentämään veteen, ilmaan ja maahan kohdistuvaa ympäristökuormitusta. (Lajitteluohjeita, 2013.)

Turun seudulla tehdyssä lajittelututkimuksessa selvitettiin kiinteistöjen lajittelutottumuksia. Tulosten mukaan lajitteluohjeita noudatetaan melko huonosti ja se taas aiheuttaa ongelmia jätteen hyödyntämisvaiheessa. Kotona tehtävä lajittelu muuttuu yhä tärkeämmäksi, koska orgaanista jätettä ei enää juurikaan saa sijoittaa kaatopaikalle vuoden 2016 alusta alkaen. Kotitalouksien jäte koostuu pääsääntöisesti orgaanisista aineista, kuten kompostijätteestä, muovista, kartongista sekä paperista, joita olisi mahdollisuus hyödyntää uusien materiaalien raaka-aineina. (Turun Sanomat 2013.)

Sekajätteen lajittelu kannattaa suorittaa huolellisesti, koska sekajäte aiheuttaa suurimmat kustannukset kuluttajalle. Jätelaki (2011) velvoittaa kuluttajan lajittelemaan jätteet asianmukaisesti ja laittamaan ne niille kuuluvaan jäteastiaan. Jotta lajittelu sujuu hyvin, kannattaa se tehdä mahdollisimman helpoksi. (Kierto-kapula 2013, 2.) Sekajätteen lajittelu hyödyttää päivähoidon yksiköitä taloudellisesti, koska lajittelussa säästynyt raha voidaan ohjata muuhun toimintaan. Tämä tieto voi motivoida varhaiskasvatuksen henkilöt sitoutumaan lajitteluun, jos siitä saatava hyöty on konkreettinen.

4.3 Kestävän kehityksen omaksuminen työssä

Vuonna 1992 järjestettiin Rio de Janeirossa YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi, jossa hyväksyttiin 40 tavoitekokonaisuutta sisältävä toimintaohjelma Agenda 21. Sen sisältämä ohjelma luo pohjan kestävän kehityksen koulutuksen suunnittelulle, jota Unesco koordinoi YK:n järjestelmän sisällä. Vuosien 2005 - 2014 aikana on tarkoitus saada koulutuksen avulla kestävä kehitys kaikkien valtioiden opetusjärjestelmiin. (Kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006 - 2014 2006, 10.)

EU painottaa kestävän kehityksen strategiassa sellaista koulutuksen roolia, jonka avulla voidaan lisätä ja edistää vastuullista toimintaa. Myös tietoa ja ymmärrystä

kansalaisten ympäristövaikutuksista ja kestävästä toimintamalleista halutaan tehostaa. Pohjoismaiden kestävä kehityksen strategia Pohjolan uusi suunta ja Itämeren kestävä kehityksen ohjelma Baltic 21E, ohjeistavat koulujen kestävä kehityksen työtä, jotta se tulisi opetuksen luontevaksi ja pysyväksi osaksi.

(Nikikodin, Kokkonen & Viberg 2013, 50.)

Lasten oppiminen on kokonaisvaltaista ja lasten opettaminen tulisi toteuttaa yhteistyössä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Lasten ja nuorten tulisi saada kokemuksia osallistumisesta, vaikuttamisesta sekä vastuunkannosta. (Kestävä kehitystä edistävän kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja sen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2006–2014 2006, 14.) Aikuisille uusien toimintatapojen omaksuminen voi olla haaste. Opetettaessa lapsia tulisi muistaa, että myös pienillä arkisilla valinnoilla ja teoilla on merkitystä kestävässä kasvatuksessa. Oppiminen voi olla lapselle yhteistä tekemistä ja tutkimista aikuisen kanssa, joka tuo iloa ja toivoa lapselle. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

4.4 Jätteiden lajittelun opetteleminen runojen avulla

Runo on säkeistä koostuva runo- tai vapaamittainen kirjallisuuden tuote. Runo voi olla loppu- tai alkusointunen tai vapaamittaisena rytmiikalla leikkitelevä elämys, kokemus, rohkaisu tai kannanotto. (Jyväskylän yliopisto 2013). Tähän hankkeeseen liittyy oleellisena osana kirjoittamani runoteos (Liite 1) Siiri Hiirestä, joka etsii oikeaa roska-astiaa omenalleen. Tämän runoteoksen tarkoituksena on kertoa lapsille jätteiden lajittelun monimuotoisuudesta ja toimia jonkin asteisena opetusvälineenä. Päiväkodissa mm. ympäristökasvatus voi olla luontoon liittyvää asiatietoa tai kestävä kehityksen mukaista toimintaa, jota opetetaan lapsille heille soveltuvien keinoin, kuten draaman, leikin tai sadun avulla (Sihvonen 2009, 103).

Lasten- ja nuortenkirjallisuus alkoi muotoutua 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Kehittyneissä Euroopan maissa ymmärrettiin lapsen kiinnostuksen kohteet ja tarpeet erilaisiksi kuin aikuisten, ja lasten opettamisessa alettiin hyödyntää mielikuvituksen ja tunteen voimaa. Lastenkirjallisuus nähtiin lasta arvostavana kasvatukseen, jonka avulla voitiin juurruttaa lapsen hyviä tapoja ja toisaalta karsia pois lapsen luontaisia heikkouksia. (Ihonen 2003, 13.)

Lapsille suunnattujen runojen on tarkoitus tuottaa pääasiassa iloa lapsille, mutta runojen perimmäinen tarkoitus on opettaa. Alunperin runoja kirjoittivat opettajat 1900-luvun vaihteessa, koska lapsille ei tuolloin ollut tarjolla riittävästi suomenkielistä kirjallisuutta. Silloin runoilla koettiin olevan tehokas vaikutus isänmaankasvattajina. Runoilla on erilaisia aihepiirejä, joiden avulla on valistettu lapsia. Eläimet ovat olleet suosittuja esikuvia niin saduissa kuin runoissa ja niitä onkin käytetty kasvatuksessa jo 1700-luvulla. (Alanko 2003, 32 - 36.)

Lastenrunoudessa esiintyvät eläimet ovat merkittävässä roolissa, kun puhutaan maailman ilmiöistä ja ihmisistä. Kotimainen lastenrunous on valoisaa ja elämänmyönteistä ja se voi leikkiä kielellä ja ajatuksilla. Runo kertoo maailmasta, jossa lapsella on turvallista elää ja kokea iloa sekä lämpöä. (Grünthal 2003, 246 - 247.)

Runon käyttöä opetuksessa on tutkittu mm. Pietarsaaren kouluissa kvalitatiivisin menetelmin. Useimmat tutkimuksen kyselyyn vastanneet opettajat olivat kiinnostuneita runoudesta ja kokivat sen käytön mahdollisuudet opetuksessa monipuoliseksi. Runo sopi opettajien mielestä niin tunnelman luojaksi, kuin opetusmetodiksi, ja sen voi yhdistää kaikenlaiseen opetukseen. Uutta asiaa opeteltaessa runot antoivat oppilaille motivaatiota ja auttoivat uuden asian muistamisessa. (Valo 2006, 60 - 63.)

5 OPINNÄYTETYÖN AINEISTONKERUUMENETELMÄT

Tässä kappaleessa kerron aineistokeruumenetelmistä ja miten ne toteutuvat tässä opinnäytetyössä.

5.1 Toiminnallinen haastattelu

Haastattelu tapahtuu toiminnallisen haastattelun avulla, jotta lasten osallisuutta tulee hyödynnettyä mahdollisimman paljon. Toiminnallinen haastattelutilanne on tutkijan ja haastateltavan välistä kommunikointia, jossa dialogi voi olla kokemukSELLINEN ja osallistuva. Dialogia ei voi suunnitella tarkasti etukäteen, vaan siinä annetaan haastateltavalle mahdollisuus tulla kohdatuksi omana itsenään. Tällaisen dialogin lopputulos on aina avoin. Toiminnallisessa haastattelussa tutkijalla on aina oma kokemus tarkasteltavasta ilmiöstä, jotta hän voi keskustellessa tempautua mukaan haastattelun ja haastateltavan ehdoilla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 78 - 79.)

Haastattelijan täytyy löytää lapselle luontainen tapa tuoda esiin ajatuksia ja kuunnella sekä seurata lasta hänen omassa luontaisessa toiminnassaan. Aikuisen tulee luoda haastattelutilanteesta sellainen, jossa lapsi innostuu puhumaan ja kysymään ja jossa aikuinen on näennäisen passiivisessa roolissa, kuitenkin valppaana ja keskittyneenä kuuntelemaan. (Karlsson & Karimäki 2012, 46.) Jotta saan lasten osallisuuden hyödynnettyä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, haastattelun ensimmäisen kohderyhmän lapsia suunnitteluvaiheessa.

Haastattelutilanteessa aikuisen on uskallettava uppoutua keskusteluun lapsen kanssa ja vain pysähdyttävä kuuntelemaan lasta, ihmetellen ja hämmästellessä. Näin sekä lapsi että aikuinen tulevat kuulluksi ja ymmärretyksi ja aikuinen voi saada arvokasta tietoa lapsen elämismaailmasta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 152 - 153.)

Omaa haastattelututkimusta tehdessään Kyrönlampi-Kylmänen (2007), oivalsi dialogin merkityksen tutkimushaastattelussa. Haastattelutilanteessa tulee huomioida lapsen ihmetys, kohtaaminen, sujuva dialogi ja leikki, jotta lapsen välitön kokemus ilmentyisi. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 86 - 87.)

5.2 Osallistuva havainnointi

Soveltuvien aineistonkeruumenetelmien toteuttamiseksi toimintapäivään on aktivoiva osallistuva havainnointi, jonka voi toteuttaa tutulle kohderyhmälle, sitoutumalla samalla kohderyhmän ehtoihin. Osallistuvasta havainnoinnista aktivoiva havainnointi eroaa sen muutokseen pyrkivästä tavoitteesta, kun osallistuva pyrkii lähinnä ymmärtämään tilannetta (Vilka 2006, 44 - 46.)

Havainnoitavat lapset ovat pääosin tuttuja, koska heistä suurin osa on aiemmin ollut ryhmässä jossa työskentelen. Jotta osallistuva havainnointi onnistuu, on tutkijan oltava osa tutkittavaa yhteisöä ja tutkittavien välillä on oltava merkittäviä sosiaalisia suhteita. Tässä opinnäytetyössä havainnoinnissa keskitytään lasten toimintaan osallistumiseen, toimintapäivän ilmapiiriin ja lapsen mielipiteen arvostamiseen. Havainnointi tapahtuukin usein ennalta mietityn näkökulman avulla, jossa tutkija osallistuu havainnointiin tutkimuskohteen ehdoilla. Aktivoiva osallistuva havainnointi sopii hyvin toimintatutkimukseen, koska tutkija toimii yhdessä kohderyhmän kanssa. Kohderyhmän toimintaa pyritään muuttamaan erilaisia metodeita käyttäen, jossa tutkijan tavoitteena on osallistuvan ja aktivoivan havainnoinnin avulla saada aikaan muutosta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (Vilka 2006, 44 - 47.)

6 TOIMINTAPÄIVÄN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron toimintapäivän suunnittelusta ja haastattelun annista. Haastattelun perusteella toteutettiin kaksi toimintapäivää kahdelle eri lapsiryhmälle. Raporteissa kerrotaan toimintapäivien kulusta ja tapahtumista ja lisäksi esitellään toiminnan aikana käytettyä materiaalia, joka liitettiin lajitteluoppaaseen.

6.1 Toimintapäivän suunnittelu

Suunnittelun tukena käytän lasten haastatteluja ja ekotukihenkilönä saatua materiaalia. Koko toiminnan ajan täytän myös päiväkirjaa, koska päiväkirja toimii muistinani tämä prosessin aikana. Pitkän prosessin aikana tapahtuvat asiat voivat helposti unohtua ja siksi huolellisesti täytetty päiväkirja tukee opinnäytetyön raportin kirjoittamista ja on aineiston keruun ohella yksi kehittämismenetelmä. (Vilka & Airaksinen 2003, 19 - 20.)

Esiopetusryhmän lapsia kävin haastattelemassa pienryhmittäin kahtena eri päivänä helmikuun puolivälissä, jotta sain kaikki paikalla olleet lapset haastateltua. Jokaisessa pienryhmässä oli 3 lasta ja pienryhmiä oli yhteensä neljä. Haastattelu- paikaksi valittiin ryhmässä oleva suuri sohva, jossa oli miellyttävä istua ja jossa emme häirinneet muuta ryhmää. Haastattelun aluksi luin tekemääni runoteosta (Liite 1), jonka avulla sain lapset viritettyä kestävän kehityksen teemaan. Lapset keskittyivät kuuntelemaan tarinaa mielenkiinnolla ja unohtivat nopeasti nauhurin olemassaolon. Runoissa oli vastavuoroisuutta, johon lapset hienosti osasivat tarttua ja miettiä vastauksia runoissa esiintyviin pulmiin.

”Mä tiään mihin se kuuluu. Hei mä tiään kai. Se saattaa olla se punainen.”

Tarinan päätteeksi kysyin aluksi kysymyksiä jätteiden lajitteluun liittyvästä ongelmasta, minne omenan ranka tarinassa kuului. Lapset muistivat tarinan sanoman hyvin ja ryhdyimme miettimään jätteiden lajittelua yleisesti mm. päiväkodissa ja kotona.

”Meillä on tavallinen roskis. Sinne saa laittaa paperia ja sitten, en mä tiää.”

Lapset osasivat nimetä paikat useimmille roskille, mitä päiväkotipäivän aikana syntyy. Kotona asiat olivat hyvin eritasolla, eikä monelta tuntunut löytyvän kuin yksi roska-astia, jonne roskat kotona laitetaan. Moni lapsi totesikin, että asiaa olisi silti vielä opeteltava lisää.

*”Saaks silloin tehdä sellasia, me halutaan askartelua.
Pelaamista, eiku leikkiä sittenki.”*

Jokaisesta neljästä nousi esiin samat teemat, joita lapset halusivat käytettävän toimintapäivän aikana. Eniten haluttiin askartelua ja leikkiä ja muutama halusi myös pelata jotain pelejä. Lapset olisivat halunneet aloittaa askartelun ja leikkimisen heti, mutta kerroin lapsille, että ajankohta on hiihtoloman jälkeen. Koska lapsia kiinnosti paljon haastattelutilanteessa käyttämäni tallennin, kuuntelimme jokaisen ryhmän kanssa pienen pätkän tehtyä haastattelua.

Esiopetusryhmän opettajan kanssa sovimme, että toimintapäivä järjestetään aamupäivän aikana, jolloin myös puolipäiväiset lapset olisivat paikalla. Esiopetuksen ajankohta sijoittuu aamupäivään 9-13 välille ja ruokailu alkaa klo 11. Päivän toteutus olisi tapahduttava klo 9-11 välillä, koska tilan olisi oltava ruokailukunnossa klo 11 mennessä. Koska aika oli rajallinen ja toteutin toimintapäivän yksin, päätin supistaa sen kahteen pajaan, joissa voisi ohjata pienikokoista esiopetusryhmä kokonaisuutena. Lasten haastattelussa tulleiden toiveiden perusteella päädyin leikki- ja askartelupajaan.

Sovin päiväkodissa myös toisen toimintapäivän pitämisestä pienelle ryhmälle viisi-vuotiaita lapsia. Toinen toimintapäivä pidettiin maaliskuun puolessa välissä, osana aamupäivän toimintaa. Tätä ryhmää en haastatellut, vaan valmistelin ryhmää ennalta kertomalla pajapäivän sisällöstä. Lasten osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja pienessä ryhmässä toimimiseen. Oletan, että nämä lapset olisivat toivoneet samalla tavoin leikkiä ja askartelua, joten päädyin käyttämään samoja toimintatapoja kuin esiopetusryhmän kanssa. Tarkoitus oli tämän ryhmän kanssa hyödyntää hyvää suunnitelmaa ja huomioida osallisuus toimintapäivän aikana myönteisen osallistumisen kautta.

6.1.1 Leikkipaja

Lapset leikkivät, koska leikki tuo heille hyvän mielen. Leikki on lapselle luontainen oppimiskeino, jonka avulla harjoitellaan taitoja vertaisryhmässä. Parhaimmassa tapauksessa lapsi saa olla itse suunnittelemassa omaa leikki-ympäristöään, jolloin lapsen osallisuuskin pääsee toteutumaan. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 28 - 29.)

Aikuinen voi ohjata lapsiryhmän leikkiä ja samalla tukea hyvän ryhmähengen ja keskinäisen luottamuksen syntymistä. Tällaisessa leikissä lapset voivat oppia hyviä taitoja vertaisryhmän avulla. (Vehkalahti & Urho 2013, 84.) Halosen (2013, 106) tutkimuksessa tuli esiin viitteitä siitä, että leikki yhdessä pienryhmätoiminnan kanssa luo mahdollisuuksia sosiaalisen ja kielellisen oppimisen tukemiseen.

Leikkiminen on tärkeää lapsen psyykkiselle kehitykselle ja auttaa lasta sosiaalisten taitojen sekä ongelmanratkaisukyvyyn kehittymisessä. Kaikki leikkijät saavat erilaisia kokemuksia leikeistä ja kukin leikkijä hyödyntää leikistä saadut kokemukset omien taitojensa kehittämisessä. (Vehkalahti & Urho 2013, 9.)

Tässä opinnäytetyössä leikkiminen tapahtuu kestävän kehityksen ajatusta kunnioittaen. Leikki-ideat saatiin HSY:n sivuilta (Fiksu vähentää jätettä 2011), josta löytyi kattava valikoima eri-ikäisille lapsille suunnattuja leikkejä. Leikkipajan avulla on tarkoitus tarjota lapsille keino oppia uutta lapselle ominaisella tavalla. Aikuisen ohjaaman leikin avulla harjoitellaan tässä pajassa ohjeiden kuuntelua ja koordinaatiokykyä. Lapsilla on mahdollisuus pyytää apua ryhmätovereiltaan tai aikuiselta, mutta ennen kaikkea lapsten tulisi nauttia leikistä.

6.1.2 Askartelupaja

Lapselle taiteelliset kokemukset varhaiskasvatuksessa tulevat draaman, musiikin, satujen ja kuvataiteen myötä. Taide koetaan eri aisteilla ja parhaimmillaan kokemus tempaa mukaansa. Kasvattajan tehtävä on luoda kunnollisten välineiden sekä materiaalien turvin lasta taiteelliseen ilmaisuun inspiroiva ympäristö. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 31 - 32.)

Mörk-Huttusen (2008) tutkimuksessa kierrätys- ja jättemateriaalit ovat usean lastentarhanopettajan materiaaleja kuvataidetta opetettaessa. Myös luonnonmateriaaleja suositellaan käytettäväksi erilaisissa koulutuksissa. Tutkimuksessa opettajat toivat myös esiin, että kuvataide on tärkeää kasvatuksessa, koska se tuo näkyväksi lapsen näkemyksen ja lapsen käden jäljen. (Mörk-Huttunen 2008, 83 - 87.)

Tässä opinnäytetyössä askartelupajan tarkoituksena on antaa lasten itse suunnitella tietyistä materiaaleista oma näkemys jätteenlajittelutauluista. Materiaalina hyödynnetään uutta materiaalia, kierrätys- ja jättemateriaalin ohella Romukoppa askartelun teeman mukaisesti (Vehkalahti & Urho 2013, 27). Tässä pajassa lapsi saa luoda vapaasti omaa näkemystään ja tuoda oman kädenjäljen näkyviin.

6.2 Ensimmäinen toimintapäivä

Toteutin ensimmäisen toimintapäivän ennalta sovittuna ajankohtana helmikuun lopussa esiopetusryhmässä, jonka lapsia olin haastatellut aiemmin. Toimintapäivän aamuna menin hyvissä ajoin valmistelemaan ryhmätilaa, jotta kaikki toiminnot saatiin toteutettua ilman turhaa kiirehtimistä. Olin suunnitellut kaksi pajaa ja tarkoitus oli hyödyntää leikkipajan materiaaleja myös askartelupajassa. Tarkoitus oli pitää toiminnot mahdollisimman yksinkertaisina, jotta pystyisin näyttämään muille kasvattajille, ettei pajatoiminnassa tarvita välttämättä suuria ponnisteluja suunnittelun lisäksi.

Jätteenlajitteluleikki vaati suurimman etukäteisvalmistelun tarvittavien materiaalien hankkimiseksi. Olin parin viikon aikana kerännyt kotoa ja töistä lajitteluun soveltuvia jätteitä, kuten pahvi- ja kartonkirasioita, säilyketölkkejä, leipäpusseja, lasipurkkeja ja -pulloja, foliokansia ja muita päivittäin tulevia jätteitä. Ruoka- ja kompostijätteet korvasin päiväkodin leluhedelmillä ja silkkikukkien lehdillä, joita olin saanut kierrätyskeskuksen askartelupajasta. Lisäksi olin varannut tälle ryhmälle haastavampia jätteitä, kuten halogeenilampun ja mustekasetteja.

Toimintapäivää varten olin tehnyt laminoidut jätteenlajittelutaulut, joissa kerrottiin jätteenlajittelun perusteista jäteastioiden väreihin tehdyillä roska-autoilla

(kuva 1), joiden lavalle oli kirjoitettu tietoa jätteiden loppusijoittumisesta. Taulujen taakse (kuva 2) olin koonnut tietoa sekä kuvia tietyn väriseen jäteautoon kuuluvista jätteistä. Tiedot tauluihin keräsin HSY:n sivuilta löytyvistä jätteenlajitteluoppaista (Kierrätys ja jätteiden lajittelu 2013). Jättekuvat ja jäteauton mallit on hankittu google kuvahauulla. Taulut käytetään hyväksi jätteenlajitteluoppaassa ja niitä voi käyttää hyväksi lasten kanssa myöhemminkin jätetasioista puhuttaessa.

KUVA 1. Jätteenlajittelu tauluja edestä

KUVA 2. Jätteenlajittelu tauluja takaa

Toimintapäivän aluksi kokosin lapset heidän päiväaloituspaikoilleen, jonne olin asetellut ensimmäisen pisteen. Alun perin lapsia piti toimintapäivänä olla 13, mutta sairastelujen ja lomien vuoksi ryhmä oli supistunut kahdeksaan lapseen. Juttelimme alussa jätteistä yleisesti ja lähdimme sitten tutkimaan jätteenlajittelutauluja yksi kerrallaan (kuva 1 ja kuva 2). Lapset motivoituivat hyvin tehtävästä ja he osasivat pienien vinkkien avulla kertoa, minkälaisia jätteitä

kuuluu esimerkiksi paperinkeräysastiaan. Tutkittuamme lajittelutaulut lapset veivät ne niihin pöytiin, joissa oli samanvärisen kartonki odottamassa askarteluvaihetta. Askartelupöytiin oli laitettu sininen, ruskea, musta ja vihreä kartonki, koska ne ovat värit jätteille, joita päiväkodissa lajitellaan.

Seuraavaksi ryhdyimme leikkimään jätteenvälttämisleikkiä (Fiksu vähentää jätettä 2011), jossa liinan alle oli piilotettu erilaisia kertäkäyttöastioita. Astiat nimettiin aluksi yhdessä lasten kanssa ja sitten lapset sulkiivat silmänsä ja poistin yhden astian. Tämä oli tehtävänä yksinkertainen ja lapset huomasivat heti puuttuvan astian. Samalla kuitenkin pohdittiin kestäviä ratkaisuja ja kertakäyttöisten tilalle vaihdettiin tavalliset astiat yksi kerrallaan. Vaikka tehtävässä ei ollut tälle ryhmälle haastetta, niin lapset jaksoivat innolla tehdä tehtävän loppuun.

Jätteenvälttämisleikistä siirryimme lajittelemaan oikeita roskia, joita olin tuonut suuren kassillisen ryhmään (kuva 3). Lasten tehtävänä oli kuljettaa jätteet oikeille jättepisteille ja ongelmatilanteissa sai kysyä apua aikuiselta tai toiselta lapselta. Lapset suorastaan ryntäsivät kassin luokse, kun annoin heille luvan lähteä lajittelemaan roskia. Lapset tulivat rohkeasti kysymään apua, jos olivat epävarmoja roskan sijoituskohteesta. Kun jätteet oli lajiteltu, kävimme yhdessä roskakasat läpi ja mietimme, olivatko ne lajiteltu oikein. Vain muutama roska vaihtoi jäteastiaa ja pääsimme siirtymään seuraavaan puuhaan.

KUVA 3. Lapset lajittelemassa roskia

Haastattelussa lapset toivoivat paljon askartelua ja tähän vaiheeseen olin varautunut kartongeilla ja lasten lajittelemilla roskilla. Lisäksi olin tuonut joitakin kuvalehtiä, joista lapset saivat leikata tarvittavia kuvia. Jokaisella oli pöydässään liimaa ja sakset, jotta materiaalin etsimiseen ei kuluisi liikaa aikaa. Lapset jaettiin pareiksi ja jokainen pari pääsi työstämään yhtä kartonkia. Kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta, lähtivät innokkaasti työstämään omaa kartonkia (kuva 4). Pienen motivoinnin jälkeen viimeinenkin lapsi lähti innokkaasti työstämään kartonkia parinsa kanssa. Tähän vaiheeseen olin varannut aikaa runsaasti, ettei askartelua tarvitse suorittaa kiireessä. Askartelun lomassa lapset innostuivat juttelemaan omia juttujaan, kuten tulevista syntymäpäiväjuhlista. Lopputuloksena oli hyvin taiteellisia näkemyksiä jätteastioiden sisällöstä (kuva 5). Lapset olivat erittäin tyytyväisiä lopputulokseen.

KUVA 4. Lapset askartelemassa

Askartelun jälkeen lapset siirtyivät ryhmän omalle kokoontumispaikalle, jossa kerroin seuraavasta leikistä Bio-Paperi-Kartonki (Fiksu vähentää jätettä 2011). Leikin tarkoituksena oli harjoitella vielä jätteiden lajittelua, nimeämällä lapsia erilaisiksi jätteiksi. Aluksi määriteltiin kolme eri roskapaikkaa huoneen eri kulmissa, joihin lapset siirtyivät ohjeiden mukaan. Esimerkiksi ohjeena oli, että kaikki raitapaitaiset lapset ovat banaaninkuoria ja näiden lasten tehtävä oli siirtää

bioroskikseen. Samankaltaisella nimeämisellä leikki jatkui muutaman minuutin. Lapset olivat innokkaina mukana leikissä ja lapsille olikin pieni pettymys, kun oli aika lopettaa leikit. Viimeisen ohjeen mukaisesti lapset siirtyivät jälleen kokoontumispaikalle ja kiitin heitä hienosta osallistumisesta. Annoin heille myös mahdollisuuden antaa palautetta päivästä hymynaamojen avulla (kuva 5). Palautteesta kerron lisää luvussa 6.4.

KUVA 5. Askartelun lopputulos

Lasten toive oli toimintapäivänä myös pelata pelejä, mutta ajanpuute rajasi pelit pois tämän toimintapäivän osalta. Ekotukihenkilönä minulla oli kuitenkin mahdollisuus jätteiden lajittelu -pelin lainaamiseen ja järjestin pelin ryhmälle, jotta he voivat kerrata toimintapäivänä opittuja asioita jälkikäteen. Vastuu pelaamisesta jäi ryhmän omalle opettajalle. Teemaan liittyen tarjoutui HSY:n ylläpitämästä kierrätyskeskuksesta mahdollisuus saada päiväkodille kestävän kehityksen teeman mukainen vuorovaikutuksellinen esitys. Esitys oli suunnattu viisi- ja kuusivuotiaille ja palveli hyvänä lisänä kohderyhmääni kestävää kehitystä opeteltaessa.

6.3 Toinen toimintapäivä

Maaliskuussa järjestin toisen toimintapäivän osana viisivuotiaille järjestettävää pienryhmä toimintaa. Ryhmätilan esivalmisteluun ei tarvinnut varata erillistä aikaa roskien keräämistä lukuun ottamatta, joten toimintaan voitiin ryhtyä heti ryhmätilan vapauduttua. Tässä ryhmässä oli kuusi lasta joista puolet oli poikia ja puolet tyttöjä. Lapset tulivat kahdesta eri lapsiryhmästä. Lapsia oli valmisteltu ennalta tätä aamupäivää varten ja he odottivat innokkaina toiminnan alkua. Tämä toimintapäivä alkoi runoteoksen lukemisella (Liite 1.), jolla avasin jätteiden lajittelua aiheena näille lapsille. Alussa kaikkia hieman jännitti, mutta rauhallisella etenemisellä ja jutustelulla jännittäminen unohtui lapsilta nopeasti. Tässäkin ryhmässä lapset kuuntelivat mielenkiinnolla tarinaa ja miettivät vastauksia esiopetusryhmän tavoin tarinassa esiintyneisiin pulmiin.

Tämän ryhmän kanssa siirryimme runokirjan jälkeen tutkimaan jätteidenlajittelutauluja (kuva 1 ja kuva 2). Lapset osasivat hyvin päätellä kuvien perusteella, mitä roskia roska-autot kuljettavat ja tutustuimme tarkemmin päiväkodissa kerättävien jätteiden kuviin, vihreään lehtiroskarekkaan, siniseen pahvi- ja kartonkirekkaan, ruskeaan biojätterekkaan sekä mustaan sekajätterekkaan. Viisivuotiaiden kanssa sai tarkemmin perustella asioita ja vaihtaa ajatuksia jätteiden lajittelusta kuin esiopetusryhmän kanssa. Varsinkin vaaralliset jätteet herättivät paljon mielenkiintoa, tietoa ja oletuksia viisivuotiaiden kesken.

Jätteiden lajittelutauluista siirryimme lajittelemaan oikeita roskia. Lapsia oli jo hieman huolettanut, kun olin kaatanut lattialle kasan roskia. Aluksi määritimme lasten kanssa roskikset ja ne oli merkitty ruskealla, vihreällä, mustalla ja sinisellä kartongilla. Kartonkien lisäksi avuksi laitettiin myös lajittelukuvat. Lapset lähtivät innolla lajittelemaan roskia ja osasivat kysyä tarvittaessa apua. En antanut lapsille suoraa vastausta ongelmatilanteessa, vaan lapset saivat itse päätellä roskan sijoituskohteen seuraavien kysymysten avulla: Onko se pahvia? Onko se paperia? Voiko sitä syödä? Jos jokaiseen kysymykseen oli vastaus ei, roska-astia oli musta.

Roskien lajittelusta siirryimme valmistelemaan yhdessä askartelupaikkoja. Lapset saivat osallistua valmisteluun ja yhdessä toimien askartelupaja oli pian valmiina. Lapset saivat tehdä vapaan askartelun roskista ja materiaalin sai hakea lajitelluista

roskista. Roskien lisäksi tarjolla oli kartonkipaloja sekä sakset ja liimaa. Toisilla lapsilla oli heti tarkka suunnitelma ja toisilla ei ollut suunnitelmaa ollenkaan, mutta pääasia oli, että kaikilla tuntui olevan kivaa. Kaikki kuitenkin saivat aikaiseksi jonkin teoksen, kuten robotin tai veneen. Askartelun päätteeksi siivosimme roskat oikeisiin roska-astioihin ja siirryimme leikkimään Bio-Paperi-Kartonki leikkiä (Fiksu vähentää jätettä 2011).

Bio-Paperi-Kartonki leikin periaatteet käytiin yhdessä lasten kanssa läpi ja leikki pääsi alkamaan. Leikki aloitettiin ryhmän isolta matolta ja roska-astioina toimivat ryhmätilassa olevat sängyt. Lapset lähtivät innokkaina leikkiin mukaan ja kun heitä nimesi roskiksi, herätti se lapsissa joka kerran suurta hilpeyttä. Viisivuotiaiden kanssa leikittynä tämä leikki oli hieman hidastempoisempi kuin esiopeutusryhmän kanssa. Ryhmän lapset toimivat kuitenkin toisia auttaen ja lopulta kaikki löysivät oman roska-astiansa.

6.4 Toimintapäivän palaute

Halusin lapsilta palautteen niin, etten itse pysty vaikuttamaan päätökseen, joten pyysin palautetta tekemieni hymynaamojen avulla (kuva 5) ja mahdollistin lapsille tilaisuuden antaa palaute anonymisti. Lasten kanssa sovittiin, että punainen naama on iloinen ja tarkoittaa näin ollen hyvää palautetta, vihreä naama tarkoittaa, ettei ole varma, oliko tekeminen kivaa vai ei ja sininen naama tarkoittaa sitä, että tekeminen oli todella tylsää. Lapset saivat valita vuorollaan yhden palautenaaman, kun poistuin näköetäisyydeltä ja palauttaa sen niille varattuun palauteastiaan. Osa lapsista harkitsi päätöstään tarkkaan, mutta sain palautteen kaikilta osallistuneilta. Ensimmäisen toimintapäivän tuloksena oli 6 positiivista ja kaksi ei osaa sanoa palautetta.

Pyysin palutteen myös toiseen toimintapäivään osallistuneilta viisivuotiailta. Heidän kanssaan kävimme samalla lailla läpi palautevaihtoehdot ja jälleen palautteenanto tapahtui anonymisti. Kaikki lapset tulivat tosin kertomaan heti palautteen jälkeen, minkä naaman he olivat tiputtaneet laatikkoon. Sain kaikilta postitiivista palautetta tästä tapahtumasta.

KUVA 5. Hymy naamat lasten palautetta varten

6.5 Jätteiden lajitteluopas

Päiväkodin toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi jätteidenlajitteluopas (Liite 2), jonka on tarkoitus palvella niin lapsia kuin aikuisia. Kansion tarkoituksena on toimia kasvatushenkilöstön tukena puhuttaessa lapsille jätteiden lajittelusta ja kestävästä kehityksestä. Kansion alkuun on laitettu pieni teoriaosuus osa 1, joka on koottu tämän opinnäytetyön luvusta 4 sekä Espoon varhaiskasvatussunnitelmasta. Sen tarkoitus on kertoa kansiota käyttävälle kestävästä kehityksestä ja jätteiden lajittelun merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Seuraavaksi kansioon on liitetty laminoitu kirja Siiri Hiirestä ja omenasta osa 2 (Liite 1) ja heti sen perään jätteidenlajittelutaulut osa 3. Jätteiden lajittelutaulut on laminoitu ja ne kertovat seka-, kartonki-, paperi-, bio-, lasi-, metalli- ja vaarallisen jätteen lajitteluohjeet sekä jatkokäsittelyn. Lajittelutaulut on tehty roska-astioiden värejä toistaen. Lajittelutaulujen ohella on tarkoitus käyttää leikkikortteja osa 4, joiden leikit on koottu HSY:n sivustolta (Fiksu vähentää jätettä 2011). Loppuun lisäsin vielä tietoa Metsä Mörri -toiminnasta osa 5 ja täydennettävän listan koulutuksen saaneista henkilöistä.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET JA ARVIOINTI

Tekemäni toiminnallinen opinnäytetyö on edennyt kuin juna lähtöasemalta pääte pysäkille. Matkalle on mahtunut monia pysäkkejä, joissa on vietetty aikaa enemmän tai vähemmän. Vertaus junaan kuvailee hyvin kehittämistoiminnan lineaarista etenemistapaa, jossa alussa määritellä tavoite, jota systemaattisesti suunnittelun, toteutuksen ja ohjauksen avulla kuljetetaan kohti pääte pistettä, jossa tavoite täyttyy. (Toikko & Rantanen 2009, 64).

7.1 Eteneminen ja tulokset

Kehittäminen on konkreettista toimintaa, jolla on selkeä tavoite. Arvio kehittämisestä tapahtuu sen perusteella, miten hyvin asetetut tavoitteet tulee saavutettua. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Tavoitteena tässä työssä oli saada tehtyä jätteiden lajitteluopas yhdessä lasten kanssa lasten osallisuus huomioiden. Lasten kanssa saimme tehtyä yhdessä hienon toimintapäivän, jonka suunnittelemiseen lapset osallistuivat innolla. Lasten ideoista työstettiin toimintapäivä, jonka perusteella valikoin materiaalia käytettäväksi kansiossa. Kansion toiminnallista ja opetuksellista materiaalia käytettiin vielä toisenkin ryhmän kanssa ja lapsilta saatu palaute oli myönteistä. Erillisiä lajitteluohjeita ryhmiin ei tehty, joskin lasten tekemät taulut voisi hyvin sijoittaa ryhmässä roska-astioiden läheisyyteen.

Sain omalle työlleni hyvää kannustusta työpaikaltani, jossa toimintapäivä toteutettiin ja sain siitä voimia jatkaa tätä työtä. Koen työyhteisöltäni saadun tuen oleellisena koko tämän prosessin onnistumisen kannalta sillä ilman sitä, ei tätä työtä olisi voinut toteuttaa. Olen voinut vaihtaa ajatuksia opinnäytetyön teoriasta ja toimintapäivän suunnitelmasta kasvokkain niin usein kuin on ollut tarvetta ja sähköpostia olen tarvinnut lähinnä ohjaavan opettajan kanssa käytyihin keskusteluihin. Tekstin- ja sisällönohjaukseen olen saanut tukea asiansa osaavilta ystäviltä ja työyhteisöltä.

Kehittämishankkeessa on tarkoitus hakea muutosta tai parannusta johonkin ilmiöön tai prosessiin. Mielekkäintä on, että opinnäytetyön tekijällä on jotain kokemusta tai perustietoa kehitettävästä ilmiöstä. Pääsääntöisesti tutkimuksessa suositaan aiheita, joita ei ole aiemmin tutkittu, mutta kehittämistutkimuksessa

tarkoitus on soveltaa jo olemassa olevaa ratkaisua uudessa toimintaympäristössä. (Kananen 2012, 13.)

Yhtenä hankkeen lähtökohtana oli oma kiinnostukseni kestävästä kehityksestä ja sen merkityksestä päiväkodissa, jossa työskentelen. Tämän kiinnostuksen pohjalta päädyin toiminnalliseen opinnäytetyöhön ja jonka tekisin lasten kanssa. Päiväkoti, jossa hanke toteutettiin, on työpaikkani. Opinnäytetyössä käytin hyväksi aiemmin hyväksi todettuja toimintatapoja, kuten runoja ja pajatoimintaa sekä VKK-Metron tutkimuksissa ja Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa tärkeäksi koettua lapsen osallisuutta. Näiden pajapäivien myötä syntyi päiväkodin oma jätteidenlajitteluopas, jota on lukemisen lisäksi tarkoitus käyttää opetusvälineenä lasten kanssa.

7.2 Arviointi

Kirjoittamani runoteos oli lasten kanssa käytettynä juuri sellainen kuin oli tarkoituskin. Runot motivoivat lapsia ja lapset innostuivat miettimään ratkaisua runoissa esiintyviin pulmiin. Runot herättivät keskustelua ja riimitellyt lauseiden loput saivat lapset arvuuttelemaan seuraavan lauseen viimeistä sanaa. Runoteoksen käyttäminen lasten virittämisessä jätteiden lajitteluun toimi takoituksen mukaisesti.

Pajatapahtuman suunnitteluun olisi voinut käyttää enemmän aikaa ja resursseja, jotta se olisi vastannut tarpeisiin vielä paremmin. Kiireinen syksy töissä ja opinnoissa verotti jonkin verran aikataulua ja viikot kuluivat siivillä. Toisaalta tapahtuman oli tarkoitus olla mahdollisimman vaivaton, jotta se innostaisi muita kasvattajia järjestämään samanlaisia tapahtumia matalammalla kynnyksellä. Jos pajatoiminnan toteutusvaiheeseen saa jatkossa mukaan useamman ohjaajan, saa siitä rakennettua vielä moninaisemman tapahtuman.

Pajatapahtumiin osallistuneilta kasvattajilta sain hyvää palautetta ja jätteiden lajittelu koettiin hyväksi aiheeksi käsitellä tällaisen toimintapäivän avulla lasten kanssa. Lapset saivat luontaisten toimintatapojen, leikin ja askartelun kautta opetella heille uutta asiaa. Myös jätteiden lajittelutauluista olen saanut paljon hyvää palautetta työtovereiltani. Taulut olivat heidän mielestään selkeät ja helpot käyttää. Tärkein oli kuitenkin lapsilta saatu hyvä palaute, joka kertoo toiminta-

päivien myönteisyydestä ja tuo lisäksi motivaatiota jatkaa vastaavien tapahtumien järjestämistä tulevaisuudessa. Lasten vanhemmat olivat iloisia, että lapset saivat erityistä järjestettyä ohjelmaa päiväänsä. Joillekin vanhemmille heräsi ajatuksia, että lasten kanssa voisi kotona alkaa harjoittelemaan roskien lajittelua ja ottaa lapset mukaan kierrätyspisteelle, jonne lajitellut jätteet viedään.

Tärkeämmäksi tässä toimintapäivässä nousi lapsen osallisuuden näkyminen tekemisessä. Osa lapsista oli itse päässyt vaikuttamaan toimintapäivän sisältöön ja molemmat ryhmät osallistuivat innokkaina järjestettyihin toimintoihin. Osallisuus toteutui lapsen mielipiteen arvostamisena ja mahdollisuutena olla suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintapäivän sisältöä. Lasten osallistuminen oli selkeästi myönteistä ja lapsen mielipidettä kunnioitettiin suunnitteluvaiheessa, mutta myös toimintapäivän aikana. Ujommatkin lapset osallistuivat ja pääsivät näin osallisiksi toimintaan. Lisäksi runoteos oli hyvin opettavainen ja lapset vertasivat siitä kuulemiaan oppeja jätteiden lajittelussa. Jotta lasten osallisuus olisi toteutunut koko opinnäytetyö prosessin ajan kattavasti, olisi toisenkin ryhmän mielipide pitänyt kartoittaa ennen toimintapäivää. Osallisuuden määritteiden mukaan, myös viisivuotiaat kokivat varmasti osallisuuden tunteita toimiessa ryhmässä, jossa iloisuus ja hauska tekeminen olivat keskeisessä roolissa.

Tavoitteena oli saada aikaseksi jätteiden lajitteluopas päiväkodille osana sen kestävän kehityksen ohjelmaa ja sellainen saatiin tehtyä (Liite 4). Kansion sisältö liittyy tiiviisti kestävään kehitykseen jätteiden lajittelun muodossa. Lajitteluoppaasta tuli oman arvioni mukaan sellainen, että sitä voi käyttää mukana lapsiryhmän kanssa toimiessa. Lajittelukortteja voi hyödyntää opetustarkoituksessa, joskin kasvattajan vastuulle jää pedagogisen toiminnan rakentaminen siihen ympärille. Kansioon liitetyt leikkikortit auttavat alkuun toiminnan suunnittelussa, mutta ideaalisinta olisi kehittää omia toimintatapoja tai soveltaa omia leikkejä lajittelun opettelemisen tueksi. Pelkästään runolehtisen avulla voi lasten kanssa keskustella jätteiden lajittelusta ja lasten kokemuksia omasta jätteiden tuntemuksesta. Kansio on tehty käyttöä varten ja työtovereiden palautteen perusteella se on koettu innoittavaksi työvälineeksi.

8 POHDINTA

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Jotta prosessi lähti käyntiin, täytyi hankkia tutkimuslupa (Liite 3), jolloin tähän opinnäytetyöhön liittyvien lasten hyvinvointi olisi taattu ja oikeudet turvattu. Tutkimusluvassa edellytettiin valmiin opinnäytetyön toimittamista varhaiskasvatuksen kehittämispäällikölle. Opinnäytetyön kohdentuessa lasten haastatteluihin ja havainnointiin, oli eettistä informoivan kirjeen kanssa pyytää vanhemmilta lupa (Liite 4), jossa pyydettiin myös lupaa valokuvata lapsia. Kirjeen ennakkoluki kaksi kasvattajaa, joista toinen on päiväkodin johtaja. Eettistä on se, ettei lasten hyvinvointi vaarannu tämän opinnäytetyön valmistumisen kustannuksella. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 131.) Tässä työssä ei ole oleellisinta, missä päiväkodissa työ on toteutettu. Tärkeintä on kiinnittää huomio lasten kanssa tehtyyn työhön ja siitä syntyneeseen lopputulokseen.

Opinnäytetyön kirjoittajan on pidettävä huoli siitä, että tutkimuskohteelle annetut lupaukset tulee pidettyä (Vilkkä 2006, 113). Tässä opinnäytetyössä kohderyhmälle on luvattu, etteivät heidän nimensä esiinny tässä työssä ja että haastattelu-materiaali tuhotaan heti opinnäytetyön valmistuttua. Ketään lasta ei pysty yksilöimään tämän opinnäytetyön perusteella. Vanhempien myöntämällä valokuvaus-luvalla voin kuvata esiopetusryhmän lasten toimintaa pajapäivänä, mutta tunnistettavaa kuvaa lapsista ei tähän opinnäytetyöhön käytetä.

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta parantaa tarkka selvitys opinnäytetyön suunnittelusta ja toteuttamisesta. Toiminnallisessa tutkimuksessa on tärkeää kertoa kaikki ne asiat, jotka ovat vaikuttaneet tutkimuksen tekemiseen ja tehtyihin ratkaisuihin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 84). Olen pyrkinyt kuvaamaan tämän prosessin kulkua tarkasti suunnitelmavaiheesta toteuttamiseen, jotta prosessin eteneminen ja siihen vaikuttaneet asiat avautuisivat muillekin. Olen pyrkinyt käyttämään tuoretta lähdemateriaalia, jonka avulla sain teoriaa tukemaan tässä hankkeessa tehtyä työtä. Lasten kanssa tehdyt haastattelut tallensin, jotta pystyin kuuntelemaan niitä jälkikäteen ja kartoittamaan lasten mielipiteen.

8.2 Matka päätepysäkille

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön suunnittelu alkoi jo kauan sitten ja lopullisesti prosessi käynnistyi syksyllä 2013. Alkusyksystä esittelin ideaa toiminnallisesta opinnäytetyöstä kestävän kehityksen kehittämishankkeena päiväkodin johtajalle ja ilmoittauduin mukaan opinnäytetyö prosessiin. Sain opinnäytetyölleni ohjaajan, joka alusta asti uskoi tähän projektiin.

Loppuvuodesta 2013 suunnitelmaseminaarissa opinnäytetyön tekemiseen tuli tekemisen makua hyvän palautteen ansioista. Lupahakemus Espoon kaupungille lähti nopeasti eteenpäin ja luvat lasten haastatteluihin sain pikavauhtia. Yhtä vauhdikkaasti pyydettiin esiopetusryhmän vanhempien lupa lasten haastatteluun ja valokuvaamiseen. Haastattelun oli tarkoitus olla osa toimintapäivän suunnittelua ja osallistaa lapsia mahdollisimman monipuolisesti tähän hankkeeseen.

Seuraavaksi oli vuorossa esiopetusryhmän lasten haastattelu, johon lapset osallistuivat innokkaasti. Haastattelun tukena oli kirjoittamani runolehtinen (Liite 1), jonka avulla lapsille kerrottiin jätteiden lajittelusta ja siihen liittyvistä haasteista. Lasten toiveiden perusteella päätettiin järjestää alkutalvesta ensimmäinen toimintapäivä, jossa lasten toiveita toteutettiin leikin ja askartelun avulla. Lasten ajatukset sitoutuivat hyvin freinet-, fröbel- ja reggio emilia pedagogiikkojen ajatusmaailmaan ja antoivat näin ollen varmuutta toteuttaa hanke lasten kanssa toimintapäivän avulla.

Lasten kanssa toteutettu toimintapäivä oli onnistunut tapahtuma ja lapset muistivat toiveensa ja osallistuivat innolla ohjattuun tekemiseen. Aikaa tekemiselle ei tuntunut olevan riittävästi ja ryhmän opettajan kanssa keskusteltiin, että vastaavanlaisia toiminnallisia tapahtumia pitäisi järjestää useammin. Pienellä vaivalla sai kysytyä lasten toiveet ja järjestettyä toimintapäivän, joka tuotti paljon hyvää mieltä. Jollakin olisi mahdollisuus tutkia enemmän lasten kanssa tehtävän työpajatoiminnan vaikutuksia lapsen itsetunnon kohenemiseen, ryhmätyötaitojen kehittymiseen ja opetuskeinona käyttämiseen.

Toisen ryhmän kanssa toteutettiin ensimmäisen ryhmän suunnitelma, koska haastattelussa olleiden lasten toiveet kohdistuivat pääsääntöisesti askarteluun, leikkiin ja pelaamiseen. Vaikka tätä ryhmää ei haastateltu, saivat lapset silti

osakseen osallisuuden kokemuksiä. Tämän ryhmän osallisuus näkyi vapaaehtoisena osallistumisena, mielipiteen kunnioittamisena, myönteisenä kokemuksena toimittaessa pienryhmässä ja aikuisen aitona läsnäolona. Ryhmän kanssa oli antoisaa käyttää runolehtistä (Liite 1) sekä jätteidenlajittelu oppaaseen (Liite 4) käytettyjä lajittelutauluja ja leikkejä. Lapset osallistuivat innolla järjestettyyn toimintaan ja palautteen perusteella he aidosti nauttivat toiminnasta. Tällä kertaa aikaa oli riittävästi, koska leikkejä oli tässä toimintapäivässä vähemmän.

Loppuraportin työstäminen vaati paljon työtä ja pohdintaa. Kaikkien kokemusten tuominen kirjalliseksi oli välillä haastavaa. Oleellista tässä prosessissa oli lasten osallisuuden näkyminen eri muodoissaan ja toissijaista jätteiden lajittelun onnistuminen. Jätteiden lajittelua opetellaan koko ajan uusien lapsiryhmien kanssa ja tuotoksena syntynyt jätteiden lajitteluopas (Liite 4) antaa välineen kasvattajalle opettamisen tueksi. Jätteiden lajitteluopas on osa kohdepäiväkodissa tehtävää kestävän kehityksen työtä ja sillä tavoin merkityksellinen. Kestävän kehityksen ajattelutapa muovautuu päiväkodissa pikkuhiljaa ja pieniä ajatuksia kohti kestävämpää elämäntapaa näkyy jo arjessa. Lajittelullakin on merkitystä, myös Siiri Hiiren mielestä.

*Nyt ymmärtää pienoinen hiiri,
joka nimeltään on siis Siiri.
Kotoa löytyy roskaa kaikkea,
eikä niitä saa luontoon viskoa.
Oikea roskis pitää niillä täyttää,
että niitä voidaan uudelleen käyttää.*

LÄHTEET

Aerila, J.-A., Rönkkö, M.-L., Korhonen, R., Liimola, S. & Nora, T.-T. 2010. Esiopetus Freinetkoulussa - tärkeämpää kuin numerot ja viisarit on lasten jaksaminen ja kiinnostus. Teoksessa Korhonen, R., Rönkkö, M.-L. & Aerila, J. (toim.) Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Rauma: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, 306 - 317.

Alanko, A.-L. 2003. Lastenruno kansan kasvattaa. Teoksessa Huhtala; L.- Grönn, Loivamaa, I. & Laukka, M. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi 32 - 36.

Eriksen, K. 2013. Why education for Sustainable Development Needs Early Childhood Education: The Case of Norway. *Journal of Teacher Education for Sustainability*. 15/2013, 107 - 120.

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma. Kestävemmän elämäntavan alkupolulla. 2013. Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta. Espoo. [viitattu 15.1.2014].
Saatavissa: <http://www.espoo.fi/download/noname/%7B4FECD3A3-CED5-44EA-8147-70EA604D4464%7D/39764>

Fiksu vähentää jätettä. 2011. HSY. [viitattu 2.3.2014]. Saatavissa:
<http://www.hsy.fi/fiksu/esiopetuksessa/kielijavuorovaikutus/jatteenvalttamisleikki/Sivut/default.aspx>

Fröbel-Seura. 2014. Pedagogiikka. [viitattu 12.1.2014]. Saatavissa:
<http://frobelseura.yhdistysavain.fi/friedrich-frobel/pedagogiikka/>

Grünthal, S. 2003. Lastenrunon linjoja 1980- ja 1990-luvulla. Teoksessa Huhtala; L.- Grönn, Loivamaa, I. & Laukka, M. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi 240 - 247.

Hakkarainen, P. 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. Juva: PS-kustannus.

Halonen, K. 2013. Lastentarhanopettajien odotukset ja kokemukset pedagogisen osaamisen vahvistamisesta monikielisessä ja -kulttuurisessa päiväkotiryhmässä.

Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. [viitattu 15.3.2014]. Saatavissa:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40327/lastenta.pdf?sequence=1>

Heikkala, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi, havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.

Häkkinen, L. 2012a. Yhteinen juttu. Kasvu 1/2012, 8 - 11.

Häkkinen, L. 2012b. Osallisuutta etsimässä. Kasvu 2/2012, 12 - 14.

Ihonen, M. 2003. Suomalainen lastenkirjallisuus 1800 - luvulla. Teoksessa Huhtala; L.- Grönn, Loivamaa, I. & Laukka, M. (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi 12 - 19.

Jyväskylän yliopisto. 2013. Runo. [viitattu 24.11.2013]. Saatavissa:
https://kielikompassi.jyu.fi/opetus/kirjoitus/kirjoituskurssi/fikt_runo.shtml

Jätelaki 646/2011. [viitattu 1.4.2014]. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110646>

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Karlsson, L. & Karimäki, R. 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kierrätys ja jätteiden lajittelu. 2013. HSY. [viitattu 12.11.2013]. Saatavissa:
http://www.hsy.fi/jatehuolto/jatteiden_lajittelu/Sivut/default.aspx

Kiertokapula. 2013. Lajitteluopas kotitalouksille. [viitattu 30.10.2013].
 Saatavissa: <http://www.kiertokapula.fi/wp-content/uploads/2013/04/lajitteluopas2013netti.pdf>

Kinney, L & Wharton, P. 2008. An encounter with Reggio Emilia : children's early learning made visible. New York : Routledge, 2008

Kinos, J., Karila, K. & Palonen, T. 2010. 2000 - luvun ensimmäisen vuosikymmenen tapahtumat päivähoiton ja varhaiskasvatuksen kentällä. Teoksessa Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J. (toim.) Kasvatuksellisia

näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Rauma: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, 230 - 246.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana - Eksistentiaalis - fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Korhonen, R., Rönkkö, M-L., Aerila, J. 2010. Pienet oppimassa: kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.

Korppi, M. & Latvala, J. 2010. Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana. Pro gradu -tutkielma, kasvatustieteiden laitos.

Jyväskylän yliopisto. [viitattu 10.4.2014]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25307/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201009302820.pdf?sequence=1>

Kortelainen, S. & Stigell, H. 2009. Päiväkodin työpajatoiminta lasten näkökulmasta. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Espoo: Laurea ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4237/Kortelainen_Stigell.pdf?sequence=1

Lajitteluohjeita. 2013. Ekorosk. Saatavissa:

http://www.ekorosk.fi/index.asp?m=1&kieli=fi&sivu=sortera_sahar

Leinonen, J. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista. Pro gradu -tutkielma, opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto. [viitattu 10.4.2014].

Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23778/lapsenos.pdf?sequence=1>

Mäkitalo, A - R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. 2011. Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Yliopistopaino.

Mörk-Huttunen, M. 2008. Työkaluja lapsilähtöiseen taidekasvatukseen. Reggio Emilian kasvatusnäkemys ja lastentarhanopettajakoulutuksen. Pro gradu -tutkielma, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Jyväskylän yliopisto. [viitattu

16.3.2014]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18283/1493.pdf?sequence=1>
kuvataidekasvatus

Nikikodin, J., Kokkonen, A. & Viberg, K. 2013. Yhteinen käsitys, Kestävän kehityksen kasvatuksen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt. Ympäristöministeriö. [viitattu 1.11.2013]. Saatavissa:

http://www.yhteinenkasitys.fi/sites/dev.yhteinenkasitys.fi/files/yhteinen_kasitys_web.pdf

Nurmi, S. & Rantala, K. 2011. Näyn & kuulun, lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Nurmi T. & Puukko, V. 2011. Pajatoimintapäivät päiväkotikiinäkossa: Kuinka järjestää lasta osallistava pajatoiminta. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/36446/Helsinki_Nurmi_2011.pdf?sequence=1

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja, kasvua kohti kestäväää kehitystä. Helsinki: Lastenkeskus.

Pennanen, A. 2010. Venäläistaustaisten lasten arki ja monikulttuurinen identiteetti suomalaisessa päiväkodissa. Pro Gradu -tutkielma, kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26702/URN:NBN:fi:jyu-201103231921.pdf?sequence=1>

Perukangas, M. 2010. Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus. Onnistuvat opit - monialaisen yhteistyön juurruttamismalli nuorten tukemiseksi. [viitattu 5.11.2013.] Saatavissa:

http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Tyopajatoiminta_nuoret_ja_osallisuus_Michael_Perukangas_2010.pdf

Raitila, R. 2011. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 208–218.

- Reggio Emilia. 2004. Artikkeleita. [viitattu 30.12.2013]. Saatavissa:
<http://www.reggioemilia.fi/>
- Sihvonen, A-R. 2009. Ympäristökasvatus vihreä lippu ohjelman päiväkodissa. Pro gradu-tutkielma, soveltavan kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. [viitattu 24.11.2013]. Saatavissa: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julkaisu0209.htm>
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suosalo, A., Tavasti, A., Van de Kreeke, K., Lehti, P. & Vannucchi, A. 2008. Lasten aurinkovuosi. Opas ekologiseen lastenkulttuuriin. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 41 - 53.
- Turun Sanomat. 2013. Kotitalouksien jätteiden lajittelussa paljon parannettavaa. [viitattu 31.12.2013]. Saatavissa:
<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/534232/Kotitalouksien+jatteiden+lajittelussa+paljon+parannettavaa>
- Unicef. 2013. Sustainable development starts and ends with safe, healthy and well-educated children. [viitattu 3.1.2014]. Saatavissa:
http://www.unicef.org/ceecis/Sustainable_Development_post_2015.pdf
- Valo, M. 2006. Runon paikka koulussa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. [viitattu 12.10.2013]. Saatavissa:
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01112.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta, näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lastenkeskus.

Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” -Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Vihreä lippu. Mikä vihreä lippu? [viitattu 12.4.2014]. Saatavissa: <http://www.vihrealippu.fi/vl/mika>

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wilson, R. 2008. Nature and young children. London: Roulledge.

Ympäristöministeriö. 2014. Suomi, jonka haluamme 2050 - Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutumus. [viitattu 19.1.2014]. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7B6D4F0465-02BE-492C-8FB7-70460A9CE6E5%7D/94793>

LIITTEET

Liite 1. Runoteos: Siiri Hiiri ja Omena

SIIRI HIIRI JA OMENA

Pienen pieni hiiri,
nimeltänsä Siiri.
Osti pienen omenan,
punaisen ja komean.
Siitä jyrssi yhtä palaa,
senkin teki ihan salaa.
Sitten tuli kova hoppu
ja kohta oli ompu loppu.
Siitä jäi vain ranka pieni,
muodoltaansa niin kuin steni.
Kuka voikaan arvata,
mihin tuo ranka voisikaan kuulua?

Ulos meni Siiri,
tuo pienen pieni hiiri.
Näki roska-astiat,
korkeat ja matalat.
Mutta voi! Mitä ihmettä!
Ihan liian monta väriä!
Melkein niin kuin sateenkaari,
värinkäs on joka laari.
Nimitäulu on joka laarin yllä,
tavata osaa Siiri kyllä.

Siiri alkoi miettimään,
mittä piti tehdäään?
Sitten Siiri päätti niin,
että kurkkaa laariin oranssiin.
Muttei siellä ollut omenoita,
mansikoita tai perunoita.
Oli vain paljon muovia,
paperisilppua ja kartonkia.
Nämä roskat menee uuniin suureen,
josta lämpöä saa kotiin moneen.
Siiri mielessään puntaroi:
"Ei omena tänne kuulu voi."

Siiri mietti omenaa,
mistä se on tullutkaan?
Puussahan se kasvaa saa
ja syksyllä se poimitaan.
Silloin alkoi Siiri innoissaan hyppiä,
oikea roskis on varmasti vihreä.
Mutta mitä löytyykään sisältä,
on se täynnä sanomalehtiä.
Lehdet on arvokasta jätettä,
niistä tehdään uusia lehtiä.

Siiri alkoi ja ihmettelemään,
mihin omenan ranka pistetään.
Hän mustan roskiksen sisälle kurkkaa,
siellä on paljon rojua kummaa.
Ei taida omena tuonne kuulua,
kun joukossa on niin paljon vaippoja.
Siellä on myös pölypalloja
ja risoksi menneitä vaatteita.
Nämä kaatopaikalle kuljetetaan
ja maan alle piilotetaan.

Siiri katsoi pilvistä taivasta
ja sen kauniin sinistä loistoa.
Niin hän päätti itsekseen,
kurkkaanpa astiaan siniseen.
Eihän siellä ollut roskaa oikeita,
se oli täynnä tyyjiä maitopurkkeja.
Näistä uusia purkkeja valmistetaan,
niin opastaulussa mainitaan.
Eiko omenalle löydy paikka oikeaa,
onko jäljellä yhtään roskistakaan?

Siiri alkoi etsimään
ja mitä nurkasta löytyykään?
Siellä on ruskea astia,
muiden vieressä laihana.
Väri tuo mieleen jotain tuttua,
jotenkin se muistuttaa kotikolaa.
Kotipesä on mullan keskellä
ja multa on kasveille tärkeätä.
Voikohan tuo roskis olla oikea?
Siiri raottaa varovasti kantta...

Voi sitä riemua valtavaa,
kun löytyi paikka,
jonne omenan laittaa saa.
Sisältä ruskean roskiksen,
löytyi lajitelmä melkoinen.
Siellä perunan kuoret makaa,
kahvinporoja ja ruokaa vanhaa.
Opastaulussa kerrotaan,
että näistä tulee multaa kuohkeaa.

Mimme roskat kuuluvatkaan?
Nyt ymmärtää pienoinen hiiri,
joka nimeltään on siis Siiri.
Kotona löytyy roskaa kaikkea,
eikä niitä saa luontoon viskoa.
Oikea roskis pitää niillä täyttää,
että niitä voidaan uudelleen käyttää.

Liite 2. Jätteiden lajitteluopas

OSA 1

Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa

Päivähoidon ja koulun tehtävä on kasvattaa lapsia kestäväan elämäntapaan. Varhaiskasvattajien vastuulla on omata valmiudet kestävästä tulevaisuudesta ja ympäristöstä huolehtimisesta. Onnistuakseen se vaatii varhaiskasvattajilta kykyisyyden huolehtia lasten hyvinvoinnista unohtamatta perheitä tai luontoa. Varhaiskasvatuksessa lapselle luodaan pohja elämänkaariajatteluun ja oppimiseen. Tällä luodaan perusteet yksilölliselle kehitykselle sekä yhteiskuntaan kytkeytymiselle sekä tulevaisuudessa myös työllistymiselle. (Parikka-Nihti 2011, 13 - 15.)

Myös Wilson (2008) toteaa kirjassaan, että juuri lapsen kehityksen alkuvuosina on olennainen aika vaikuttaa lapsen asenteisiin ja sitoutumiseen hoitaa maapalloa. Varhaiskasvatuksen vuosina kasvattajilla on mahdollisuus edistää lapsen ymmärrystä ja tietoa ympäristöstä, koska lapsen kognitiivinen, sosiaalinen ja moraalinen ajattelu kehittyvät silloin vauhdilla. (Wilson 2008, 15.) Lastenkulttuuri voi olla myös ekologista ympäristökasvatusta, jossa toiminta on lapsilähtöistä, mutta kasvattaja määrittää sen puitteet. Ekologisen lastenkulttuurin tarkoituksena on perehdyttää lapsille kestäväan kehityksen arvot heidän oman toimintansa kautta, vaikkapa leikkien. (Suosalo, Tavasti, Van de Kreeke, Lehti & Vannucchi 2008, 8 – 12.)

Varhaiskasvatuksessa lapsia opetetaan erilaisten orientaatioiden avulla. Luonnontieteellinen orientaatio on yksi kuudesta suuntautumisesta, joita sisällytetään lasten varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämän orientaation periaatteena on antaa lasten tutustua ympäristöön ja sen ilmiöihin mm. tutkimalla, havainnoimalla sekä kokeilemalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.) Tähän suuntautumiseen liittyy myös kestävä kehitys ja sen opettaminen sekä ohjaaminen varhaiskasvatuksessa.

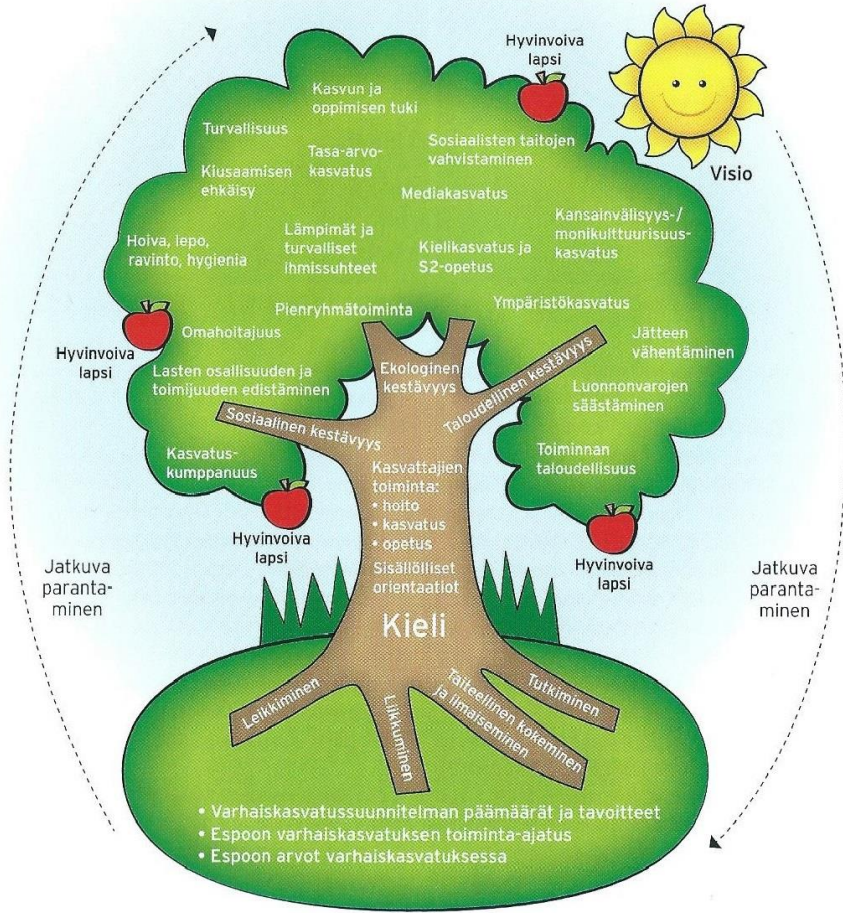
Kestäväan kehityksen kansalliset tavoitteet eivät välttämättä toteudu varhaiskasvatuksessa, koska niitä ei valvota järjestelmällisesti. Uuden

varhaiskasvatustilain toivotaan tuovan kestävän kehityksen raamit näkyvämmiksi, jotta sen tavoitteet tulisivat varhaiskasvatuksen kentällä tunnetuiksi. Tällä hetkellä kunnilla ja yksittäisillä päivähoiton toimijoilla on suuri vastuu kestävän kehityksen toiminnan toteuttamisessa. (Nikikodin, Kokkonen & Viberg 2013, 56 - 57.)

Kestävän kehityksen tuominen mukaan päiväkodin toimintaan on yksi Espoon valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) kasvatuspäämäärä. Varhaiskasvatusyksiköt on sitoutettu käyttämään joko Keke päiväkodissa- tai Vihreä Lippu ohjelmaa, kestävän kehityksen kasvatuksen tukemisessa. Tällaisella kasvatustallilla pyritään muuttamaan päiväkodin toimintakulttuuria kestävän yhteiskunnan mukaisiksi. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2013, 18.)

Suomessa varhaiskasvatus on huomionnut kestävän kehityksen osana kasvatuställkemyksiään, kun Norjassa kestävän kehityksen tuominen varhaiskasvatukseen on vielä lähtökuopissa. Norjalaisten päättäjien näkemyksen mukaan nuoremmat lapset eivät pysty kognitiivisesti kohtaamaan tosiasioita ympäristökysymyksissä, koska lapset ovat vielä niin epäkypsiä ajattelultaan. On kuitenkin ymmärretty, että on moraalinen ja pedagoginen välttämättömyys sisällyttää kestävä kehitys kasvatukseen. Opettajankoulutukseen tulisi liittää ehdot kestävän kehityksen merkityksen opettamisesta ja Norjassa onkin käynnissä lastentarhanopettajan koulutuksen muutokset tämän osalta. (Eriksen 2013, 107 - 117.)

Hyvän elämän ja kestäväen hyvinvoinnin toimintakulttuurin luominen

Espoo-vasu - Kestävämmän elämäntavan alkupolulla

Oheisessa kuvassa hedelmäpuu symboloi Espoo-vasua. Kasvualustana toimii varhaiskasvatus ja juuristossa näkyy lapselle ominainen tapa toimia. Kieli vuorovaikutuksen ja ajattelun välineenä näkyy puun rungolla, varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavan työn lisäksi. Oksat muodostavat kestäväen kehityksen ja lehvästössä on esillä keskeisiä toimintatapoja, joiden avulla varhaiskasvatuksen henkilöstö yhdessä lasten kanssa tavoittelee kestäväen toimintakulttuuria. Puun ympäröivät nuolet tarkoittavat henkilöstön jatkuvaen toiminnan arviointia ja kehittymistä. Tämän hedelmäpuu vision valaisee kirkkaana paistava aurinko. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma, 2013, 9.)

OSA 2

Runoteos: Siiri Hiiri ja Omena katso Liite 1.

OSA 3

SEKAJÄTE

-VAIPAT

-RIKKINÄISET VAATTEET

-NAHKA

-PÖLYMURIPUSSIT

-KENGÄT

-POSLIINI

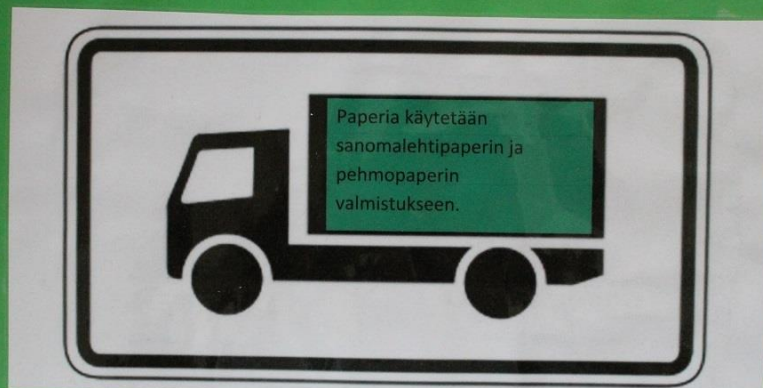

BIO- JA KOMPOSTIJÄTE

- RUOKAJÄTE
- HEDELMIEN JA KASVISTEN KUORET
- KAHVINPOROT
- TEEPUSSIT
- SUODATINPAPERIT
- TALOUSPAPERIT
- RISUT
- LEHDET
- OKSAT

PAPERI

-KAIKKI POSTILUUKUSTA

TULLUT PAPERI

-SANOMALEHDET

-AIKAKAUSILEHDET

-MAINOSPAPERIT

-KIRJEKUORET

-KIRJAT ILMAN KANSIA

PAHVI /KARTONKI

- KAIKKI KAUPPAKASSISSA
- KOTIIN KULJETETUT PAPERI-,
KARTONKI- JA PAHVIPAKKAUKSET
- JAUHOPUSSIT
- KEKSI- JA MUROPAKKAUKSET
- MAITO- JA MEHUTÖLKIT KORKKEINEEN
- AALTOPAHVI

LASI

-LASIPURKIT

-LASIPULLOT

METALLI

- SÄILYKETÖLKIT
- ALUMIINIVUOAT
- ALUMIINIFOLIOT
- TYHJÄT MAALIPURKI
- METALLIESINEET

CLP-asetuksen N:o 1272/2008 mukaiset puna-valkomustat varoitusmerkit.

Vaaralliset jätteet viedään niille tarkoitettuihin kontteihin, joita löytyy esim. huoltoasemilta. Keväisin kiertää myös HSY:n roska-auto, minne vaaralliset jätteet voi viedä. Paristot ja pienet akut voi viedä niitä myyviin liikkeisiin.

VAARALLINEN JÄTE

- PATTERIT
- MAALIT
- AKUT
- LAMPUT
- TINA

OSA 4

Jätteenvälttämisleikki

Kim-leikki muuntautuu jätteenvälttämisleikiksi. Tarkoituksena on miettiä, miten kertakäyttötuotteita korvataan kestotuotteilla. Tarvitaan esimerkiksi:

- posliinilautanen - kertakäyttölautanen
- metallinen veitsi tai lusikka – kertakäyttöaterin
- täytettävä retkipullo- pillimehutetra
- retkimuki - paperimuki
- kankainen lautasliina - paperinen lautasliina
- kestokassi - muovikassi
- kankainen pöytäliina - kuitukangasliina

Aluksi katetaan pöytä kertakäyttötuotteilla ja käydään läpi, mitä ne ovat. Sen jälkeen leikkijät peittävät silmänsä ja aikuinen ottaa yhden esineen pois. Avataan silmät ja katsotaan, mikä puuttuu.

Samalla mietitään, millä kestotuotteella puuttuvan esineen voisi korvata. Otetaan kyseinen kestotuote esiin ja laitetaan se kertakäyttötuotteen tilalle.

Bio-kartonki-paperi -leikki

Omaksutaan kierrätyksen periaatteita liikunnallisen leikin avulla. Lapset ovat tässä leikissä jätteitä, joiden tehtävä on juosta oikeaan lajittelupisteeseen.

Kun jätteiden lajittelun oppii lapsena, tulee jätteet lajiteltua paremmin myös aikuisena. Harjoitellaan perinteisen ”maa-meri-laiva” -leikin säännöillä kierrätyksen periaatteita.

Leikki alkaa siten, että opettaja esittelee lapsille jätteiden lajittelun periaatteet. Sitten sovitaan missä kohtaa leikkitilassa (sisällä tai ulkona) ovat lajittelupisteet, esim. biojäte, kartonki, paperi, lasi ja metalli. Lapset ovat leikissä erilaisia jätteitä. Seuraavaksi sovitaan, mikä jäte kukin on.

Kun leikki on aloitettu, huutaa opettaja erilaisten jätteiden nimiä, jolloin lapset juoksevat oikeaan lajittelupisteeseen. Se ryhmä, jonka kaikki jäsenet ovat ensimmäisenä oikeassa lajittelupisteessä, on voittaja.

Ota tuhlarikiinni -leikki

Tässä vauhdikkaassa leikissä on liikunnan ohella tärkeää tuoda pohdintaan ajatus tuhlaamisesta ja turhien tavaroiden ostamisesta.

Ekopoliisin tehtävä on rajoittaa tuhlaamista. Se tehdään ottamalla turhien tavaroiden ostajat kiinni.

Tässä liikunnallisessa leikissä lapset ovat tuhlareita ja yksi valitaan ekopoliisiksi. Leikkialueella on kauppoja, jotka ovat salin nurkissa. Ulkona leikittäessä kaupat ovat vaikkapa puita.

Alkuvaiheessa kaikki leikkijät ovat keskellä leikkialuetta. Leikin käynnistyessä tuhlarit yrittävät mahdollisimman nopeasti päästä kauppaan tuhlaamaan ja ostamaan turhia tavaroita. Tuhlarit liikkuvat kaupasta toiseen ja ekopoliisin tehtävä on ottaa heidät kiinni.

Ekopoliisin kiinni saamista leikkijöistä tulee hänen apureitaan, jotka toimivat kunnes viimeinenkin tuhlarikiinni on saatu kiinni. Lopuksi kaikki leikkijät palaavat leikkialueelle uutta kierrosta varten.

Lajitellaan kierrätykseen

Harjoitellaan jätteiden luokittelun ja kierrättämisen periaatteita leikin avulla. Sen voi tehdä oikeilla kierrätettävillä roskilla tai lehdestä leikatuilla kuvilla.

Jätteiden kierrätys ja lajittelu on hyvä opetella jo lapsena. Silloin jätteiden luokittelu oikeisiin keräysastioihin luonnistuu myös aikuisena.

Tehdään lajittelupisteet

Leikkiä varten tehdään lajittelupisteet. Tarkoitukseen käyvät eriväriset pahvialustat, jotka asetellaan lattialle.

Perusversioon otetaan mukaan yleisimmät lajiteltavat jätelajit: biojäte (ruskea), pahvi/kartonki (sininen), paperi (vihreä), sekajäte (harmaa) ja vaarallinen jäte (punainen). Myös muita jätelajeita voi ottaa mukaan, esimerkiksi lasi (valkoinen) ja metalli (musta).

Lajitellaan jätteet

Jokaiselle lapselle jaetaan oma lajiteltava esine, jolle hän miettii oikean paikan. Lajiteltavat jätteet voivat olla ”oikeita” puhtaita jätteitä tai kuvia erilaisista esineistä. Kun leikissä käytetään kuvia, ne leikataan sanoma- tai aikakauslehdistä.

Toinen vaihtoehto on miettiä yhdessä lajitteluvaihtoehtoja. Oikea vastaus kerrotaan vaikkapa viittaamalla.

Jätteet asetetaan valittujen pahvialustojen päälle. Lopuksi käydään kaikki alustat läpi ja tarkistetaan, että lajittelu meni oikein.

Lajittelun ideaa syvennetään kyselemällä lapsilta mitä eri astioissa oleville jätteille tapahtuu? Käydään läpi, kuinka jätteet hyödynnetään. Kaikkia jätteitä ei kannata viedä kaatopaikalle.

Kierrätysleikin jälkeen voidaan vielä yhdessä käydä tutustumassa koulun/päiväkodin jättepisteeseen.

Näin leikille saadaan tärkeä, konkreettinen lopetus.

OSA 5

Metsämörri

Metsämörri on metsässä elävä satuhahmo, jonka kanssa lapset tutustuvat luontoon. Metsämörriin voi tutustua jo aivan varhaislapsuudesta alkaen ja mörritoimintaa voi jatkaa aina alakouluun saakka. Metsämörritoiminnan voi liittää osaksi opetussuunnitelmaa tai varhaiskasvatussuunnitelmaa. Metsämörri ohjaajaksi voi kouluttautua Suomen Ladun maksullisissa koulutuksissa. (Metsämörri 2014.)

Lähde:

Metsämörri. 2014. Suomenlatu. Saatavissa:

http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/lapset_nuoret/metsamorri/

Lisäksi tulostettuna Metsämörriin polku taulut. Saatavissa:

<http://www.suomenlatu.fi/metsamorri/koulutus-materiaali/materiaali/tulostettava-materiaali/>

Liite 3. Tutkimuslupa

Espoon sivistystoimi		Tutkimuslupahakemus	
1 TUTKIMUKSEN NIMI	Lapset osallisina jätteen lajittelussa- Kestävää kehitystä pajatyöllä		
2 KOHDEYKSIKKÖ	Tutkimuksen suunniteltu kohdeyksikkö (-yksiköt) Espoon kaupungissa ██████ päiväkoti		
3 TUTKIMUKSEN Kuvaus	<p>Lyhyt kuvaus tutkimuksen sisällöstä ja menetelmästä (max. 160 merkkiä). (Lisä tutkimussuunnitelma liitteeksi)</p> <p>Tarkoituksena on saada luotua ███████ päiväkotiin oma jätteenlajitteluopas pajatyön avulla.</p> <p>Aiheiston otanta ja keräystapa Käytän tutkimuksessa apuna toiminnallista haastattelua ja osallistuvaa havainnointia.</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus ☐ Pro gradu ☐ Lisensoitetyö ☐ Väitöskirja ☒ Muu oppinnytö, mikä AMK ☐ Muu, mikä?</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: 4/2014</p>		
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	<p>Onko tutkimuksen kohteena henkilö (henkilöitä), jonka osallistumisesta päättää huoltaja tai edunvalvoja</p> <p>☒ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä, selvitys Lisätietoja -kohtaan, miten huoltajan suostumus hankitaan</p> <p>Käsitelläänkö tutkimuksessa henkilö tietoja</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei</p> <p>Muodostuuko tutkimusta lahteesää henkilöleto pohjainen tutkimusrekisteri</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, täytetään myös Tutkimusrekisteriliedot -lomake</p> <p>Käytetäänkö tutkimuksessa jo olemassa olevien rekistereiden tietoja</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, selvitys Lisätietoja -kohtaan</p> <p>Onko tutkimus osa jotain laajempaa tutkimusta / projektia</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, selvitys Lisätietoja -kohtaan</p> <p>Lisätietoja Lasten vanhemmilta pyydetään ennakkoon suostumus ja vain ne lapset osallistuvat, jotka saavat luvan.</p>		
5 TUTKIJATAHON TIEDOT	<p>Tutkimuksen tekijät (alleiviivaa yhteysthenkilö)</p> <p>Heidi Aho</p> <p>Yhteysthenkilön osoite Puosunrinne 3 A 16</p> <p>Sähköpostiosoite heidi.aho@espoo.fi</p> <p>Organisaatio / yksikkö, johon tutkimus tehdään Espoon kaupunki/ SITO /Nupurin päiväkoti</p> <p>Tutkimuksen ohjaaja / vastuullinen johtaja yhteyshenkilö Tarja Tolonen tarja.tolonen@lamk.fi</p> <p>Puhelin 050-5363125</p>		

9
LIITTEET

Merkitse alle rasioilla

Tutkimussuunnitelma
 Tutkimusrekisteriliedot
 Muu, mikä?

6	<p>Arviot, miten tutkimus hyödyntää kaupungin palvelujen kehittämistä: Tällä toiminnallaisella oppinnytötyöllä on tarkoitus saada kestävä kehitys ja jätteen lajittelu tapaa osallistavaksi toiminnaksi. Kestävä kehitys on nostettu näkyväin asemaan varhaiskasvatussuunnitelmassa ja se on ajankohtainen kehittämiskohde. Tämä työ hyödyntää erityisesti Nupurin päiväkodin kestävä kehitystä pienillä askella eteenpäin ja tuo esille pajatyön mahdollisuudet opetusvälineenä lapsikäyttöön työssä</p>
7 TUTKIMUKSEN TEKIJÖIDEN SITOUKSEN JA ALLEKIRJOITUKSET	<p>Sitoudun siihen, että en käytä saamiini tietoja asiakkaan, hänen läheistensä tai Espoon kaupungin vahingoksi enkä luovuta saamiini henkilö tietoja ulkopuolisille, voin pidän ne salassa. Tutkimustulokset esitän niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Noudatan henkilötietolain ja muualla laimäädännössä mainittuja säännöksiä henkilötietojen käsittelystä ja salassapidosta.</p> <p>Päivä ja aika ESPOO 16.12.2013</p> <p>Allekirjoitukset ja nimenselvennykset Heidi Aho</p>
8 PÄÄTÖS	<p>☒ Tutkimuslupa myönnetään ☐ Tutkimuslupa myönnetään ehdollisena:</p> <p>Myönnetyn tutkimusluvun numero: 46/2013</p> <p>☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä seuraavien perustein:</p> <p>Pyydetään lähettämään tutkimuksen valmistuttua sähköpostitse samaan osoitteeseen kuin tämä tutkimuslupahakemus</p> <p>☐ Tivietoina ☒ Koko tutkimusraportti</p> <p>Espoo 18/12 2013 Päättäjän allekirjoitus Virpi Mattila Nimenselvennys Virpi Mattila Virka-asema varhaiskasvatuksen kehittämisspäällikkö</p> <p>Tutkimusluvun myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina erikseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta ja kohteen nimen mainitsemisesta tutkimusraportissa. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.</p>

Liite 4. Lupakysely vanhemmille

Hei!

Olen sosionomi opiskelija Lahden ammattikorkeakoulusta ja suoritan opintojeni työn ohessa. Teen opinnäytetyötä jätteiden lajittelun opettelemisesta lapsilähtöisesti. Työskentelen lastentarhanopettajana päiväkodissa ja tarkoitukseni on tämän opinnäytetyön kautta lisätä lasten tietoisuutta jätteiden kierrättämisestä ja kierrättämisen tarpeellisuudesta. Tarkoitukseni on haastatella lapsia ja tallentaa haastattelut nauhurilla. Haastattelu tapahtuu lapsen hoitopäivän aikana ja lasten vastaukset pysyvät nimettöminä. Käsittelem tallenteita luottamuksella ja niitä käytetään ainoastaan opinnäytetyöhön. Tallenteet hävitän opinnäytetyön tehtyäni. Näiden vastausten pohjalta pyrin järjestämään sellaisen oppimistapahtuman, jossa lasten osallisuus suunnittelussa ja toimintapäivän toteutuksessa on näkyvissä. Toivoisin mahdollisuutta valokuvata lapsia toimintapäivänä havaintojeni tueksi, joten pyydän suostumusta lapsenne valokuvaukseen.

Terveisin

Heidi Aho (Tuhatjalkaisten ryhmästä)

Leikkaa tästä

Vanhempien suostumus lappu:

(Lapsen nimi) _____

Lastani saa haastatella kyllä /ei (alleiviivaa sopivin vaihtoehto)

Lastani saa valokuvata kyllä/ei

Vanhempien allekirjoitukset ja nimenselvennys

PALAUTUS OMAAN RYHMÄÄN VIIMEISTÄÄN 24.1.2014